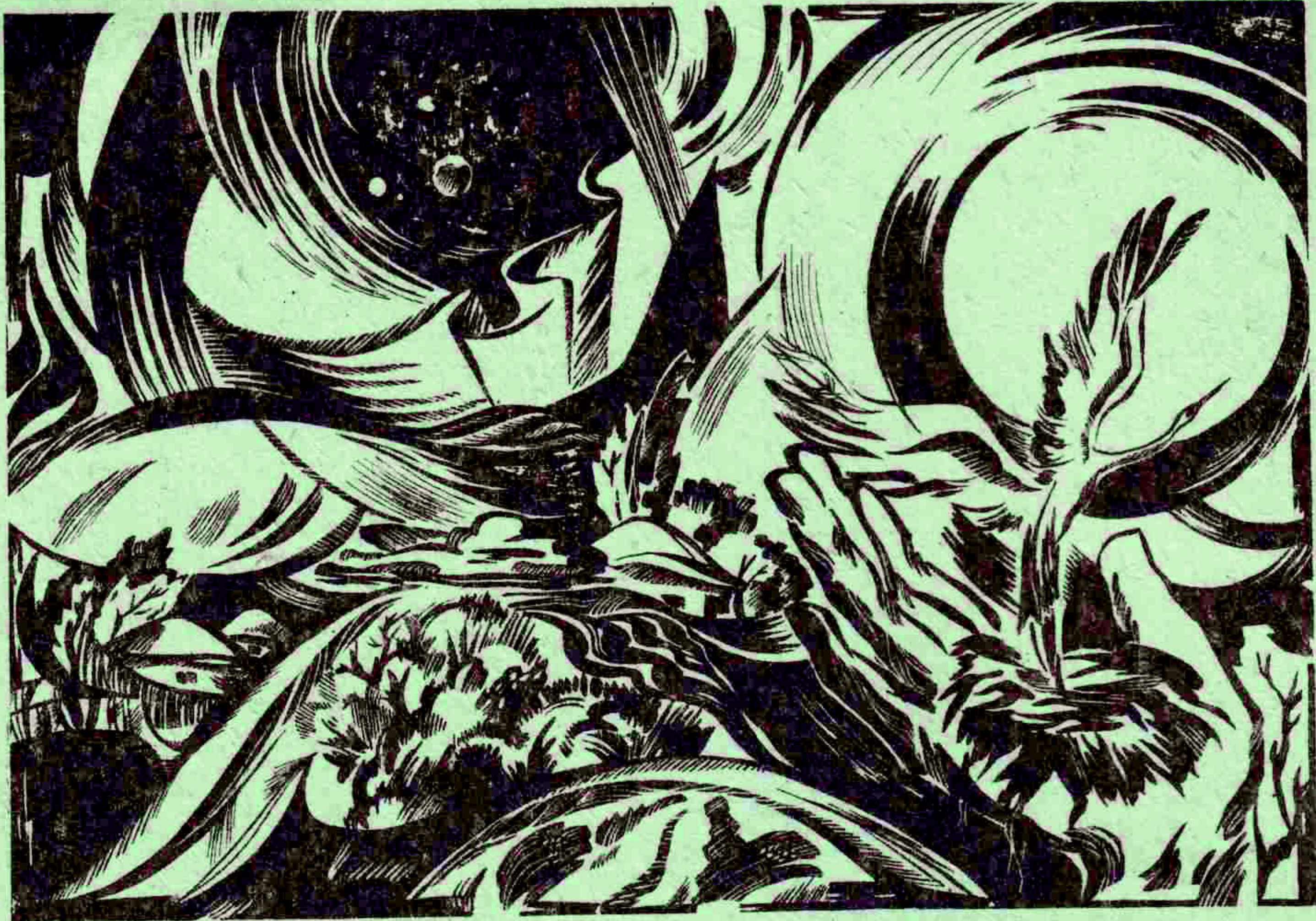

УКРАЇНСЬКИЙ ПАСІЧНИК

6'91

РОДЕ МІЙ КРАСНИЙ

Рожевий цвіте України! Буяння твоє таке розмашисте і таке полохливе. На бурю впирається всіма силами, а від дотику бджілки тремтить — раптом завагітніє правдою, раптом прокинеться під серцем від першого поштовху перше справжнє життя. Хай не у кожній квітці, нехай лиш у декількох. Як вагітніє дерево кроною і коренем, аби продовжити рід свій...

Роде ж мій красний! Не вироджуйся. Не кидай оком на чуже добро. Зумій зберегти своє. Не срібло-злото, не хутра гладенькі, а душі кострубато-багаті, а душі насмішкувато-щирі, а душі неслухняно-вперті — пошануй.

Не гани минулого і не вихваляй майбутнього. Бо колись діда не пошанував, прадіда — забув, а батька ще не маєш. Але ж ти є, роде мій красний.

Так, ти є. Тому що є унікальна перлина. Є земля, яка єдина з усіх земель здатна витримати твоє варварство і твій надзвичайний талант. Є земля, що вартує прекрасного роду.

Чого ж тобі треба, роде мій красний? Чуття тобі треба. Чуття необхідності ближнього. Чуття великої і доброї родини. О, як тобі це треба!

Ще довгу вічність будемо йти до себе. Кожен у собі. Будемо видряпуватися по власних чеснотах, придивлятися до них — а чи чесноти? Та чому ж?

Бо шануємося через п'ятого, любимося через третього, чубимося через одного. Та ж переведемося, роде мій красний!

НА ЧОРНИЙ КВІТ.

НА ЧОРНУ КРИВДУ.

А десь росте собі чорнобривець.
А десь народилося гарне дівчатко.
А десь вироста хлопчина, що сниться йому кінь гарячий, степ широкий і далекий його прародич з душею гордою, помислом чистим і вірою правдивою.

І десь зійдуться стежки.

І стане хлопець чесний перед дівчиною гарною.

І підуть далі разом до чистого джерела.

І вип'ють з нього.

І з'єднаються.

І очиститься рід наш давній.

І земля наша голубі зіниці свої вкладає у душі людей своїх. Хай дивляться один на одного добрими голубими зіницями. Нехай живуть і трудяться, як бджоли...

М. ФЕНЧАК.

НЕ ЗРАДЬМО СВОЄЇ ДОЛІ...

Обриваються звільна всі пута,
Що в'язали нас з давнім життям.
З давніх брудів і думка розкута —
Ожиємо, брати, ожием!

І. Я. Франко.

Воістину ожием. Але не зрадьмо своєї долі 1 грудня — у день всенародного референдуму, коли маємо підтвердити Акт про незалежність України і обрати першого Президента. Не зрадьмо України! Вона ж бо у нас одна! Відкиньмо сумніви і вагання, дріб'язкові чвари і непорозуміння, амбіції і підозри, згадаймо, чиїх батьків ми діти! Скиньмо рішуче сутану покори і егоїзму. Бо ми таки великий народ. Великий і вартий святої волі. А вона нині, як ніколи, близько і її подих — молодий, гарячий — обвіває груди і зволожує очі. Тож зробимо те, чого прагнули, але не мали змоги зробити наші батьки. Проголосуймо 1 грудня за вільну, самостійну Україну, котра б, нарешті, (Боже, поможи нам!) зайняла гідне місце у світовому співтоваристві.

Збагнімо, нарешті, що народ України стоїть нині перед доленосною дилемою: або залишитися в ярмі, або переступити поріг і збудувати свою державу. Збагнімо і відкріймо у своєму зболеному серці Україну, бодай її частиночку, бодай спомин з далекого дитинства, навіяний маминою колисковою, дідовою оповідкою про славу козаччину, Тарасовою мольбою «обніміться, брати мої...»

Хоч (і ми свідомі цього) проголосувати за вільну незалежну Україну — це ще не все. За емоційною ейфорією святковості — будні, сіра проза життя, праця і ще раз праця, терпіння, мудрість, зваженість, визволення з полону апатії і зневіри. Це не просто. Тим більше, коли щораз голосніше лякають «другим Чорнобилем», національні меншини — «українізацією», коли сепаратистські кола будь-що хочуть розчленувати Україну. Ще кажуть, що референдум передчасний, бо в народі замало свідомості.

І все ж ...Україна чекає на своїх добрих, терпеливих, щирих дітей, котрі прихляться серцем до неї, не зрадять, як це не раз було. Україну мусить визнати світ.

Серце радісно забилося: видно просвіток. Встає з колін Україна. Встає та, в чийй історії поруч ідуть героїзм і трагізм, радість і гіркота, шляхетність і підступність, розважливість і марнослів'я, щирість і улесливість, національна свідомість і рабське плазування. Збагнімо, нарешті, себе!!!

Україна — наш спільний дім, у якому ми всі живемо одною великою сім'єю. Тож своїми думками, вчинками і працею маємо дбати, аби цей дім був вільним і недоторканим, чистим і сильним, а життя в ньому — здоровим і багатим.

Піднімімося вище вузьких егоїстичних намірів, щоб з нас не глузували недруги, потираючи руки від злорадного задоволення, що історія нічому не навчила українців, що вони готові за булаву чубитись. З цього скористаються лишень вороги, недоброзичливці.

«Бережи маєток про чорну годину,
Та віддай маєток за вірну жінку;
А себе найбільше бережи без впину;
Та віддай майно, і жінку, й себе за Вкраїну..»

Не даймося! Єднаймося! Любімося і шануймося! Не зрадьмо своєї долі, що приязно всміхається нам. Україна ж бо в нас одна...

Л. Корінченко,
кор. «Українського пасічника».

ЗАКОН УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ПРО ОХОРОНУ БДЖІЛЬНИЦТВА

Бджільництво, як високопродуктивна галузь сільського господарства, є важливим агротехнічним заходом підвищення урожайності сільськогосподарських культур, джерелом цінних харчових продуктів, а також сировини для лікувальних препаратів. Розведення бджіл є складовою частиною державних заходів з охорони природи і навколишнього середовища.

Розділ I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Ст. 1. Законодавство України про охорону бджільництва.

Законодавство України про охорону бджільництва складається з цього Закону та інших законодавчих актів, які будуть видаватися у відповідності з ним.

Законодавством про охорону бджільництва регулюються відносини в області використання і охорони бджіл в сільському господарстві, колективному і приватному бджільництві.

Ст. 2. Завдання законодавства України про охорону бджільництва.

Законодавство України про охорону бджільництва спрямоване на удосконалення правового регулювання суспільних відносин у бджільництві з метою збільшення виробництва продуктів бджільництва, а також зміцнення законодавства у цій галузі.

Ст. 3. Органи управління бджільництвом.

Управління бджільництвом здійснюється Кабінетом міністрів України, виконавчими комітетами місцевих Рад народних депутатів, Держагропромом УРСР, Міністерством лісового господарства, Державним комітетом України з охорони природи та іншими уповноваженими органами у відповідності з законодавством.

Ст. 4. Обов'язковість виконання заходів з охорони бджільництва.

Заходи, передбачені планами з охорони бджільництва на території областей, районів і в цілому на території держави, підлягають обов'язковому виконанню усіма підприємствами, організаціями, установами, державними комітетами і відомствами республіки, громадськими організаціями, що розташовані на її території.

Розділ II. ОРГАНІЗАЦІЯ БДЖІЛЬНИЦТВА

Ст. 5. Пасіки.

Основою бджільництва України є пасіки колгоспів, радгоспів, підсобних господарств, державних підприємств, кооперативів та присадибного бджільництва.

Пасіки утримуються у сільських населених пунктах, садових товариствах та інших місцях. Допускається утримання бджіл у робітничих селищах і містах при умові, якщо власники бджіл мають ділянки для розміщення пасік і бджоли не спричиняють незручності сусідам.

Кочові пасіки розміщуються біля медоносів на відстані не ближче 3 кілометри одна від одної. Не допускається розміщення вуликів на кочових точках, які знаходяться на перельоті бджіл інших пасік.

Не дозволяється розміщення стаціонарних і кочових пасік ближче 500 метрів від дитячих закладів, шкіл, лікарень, тваринницьких ферм, шосейних і залізничних доріг, а також ближче 5 кілометрів від підприємств кондитерської та харчової промисловості.

Кількість бджолиних сімей, яку можуть утримувати кооперативи, товариства, селянські двори, робітники, службовці і особи, які займаються індивідуальною трудовою діяльністю у галузі бджільництва, не обмежується.

Ст. 6. Пасічники.

Пасічником вважається особа, яка займається розведенням і утриманням бджіл, володіє відповідними знаннями і, як правило, має посвідчення пасічника або достатній практичний досвід роботи в бджільництві та виконує вимоги цього Закону.

Ст. 7. Добровільні об'єднання пасічників.

Пасічники можуть об'єднуватися у товариства бджолярів-любителів, асоціації та інші громадські добровільні організації, основне завдання яких — активне сприяння здійсненню заходів у розвитку бджільництва.

Ст. 8. Функції товариства, асоціації та інших громадських організацій бджолярів-любителів.

В своїй діяльності товариства, асоціації та інші громадські організації бджолярів-любителів покликані:

- сприяти науково-технічному і економічному розвитку бджільництва в республіці;
- сприяти співробітництву різних пасічних організацій та індивідуальних бджолярів-любителів;
- проводити обмін досвідом роботи та пропаганду теоретичних і практичних знань з бджільництва;
- захищати професійні інтереси і права пасічників;
- раціонально використовувати природні, матеріальні і трудові ресурси, спрямовані на збільшення виробництва продуктів бджільництва і підвищення їх якості;
- вживати заходів щодо поліпшення породності бджіл, розширення посівів і посадок медоносів;
- надавати допомогу органам ветеринарної служби у боротьбі з захворюваннями бджіл та інше.

Ст. 9. Використання бджіл.

Колгоспи, радгоспи та інші державні, кооперативні підприємства і організації, а також громадяни утримують пасіки для виробництва продуктів бджільництва і запилення ентомофільних сільськогосподарських культур, для підвищення їх урожайності.

Сільськогосподарські підприємства, які вирощують ентомофільні культури і не мають для повного їх запилення власних бджіл, зобов'язані:

- дозволяти іншим власникам ставити пасіки біля медоносних угідь для запилення і виробництва продуктів бджільництва;
- для запилення сільськогосподарських культур широко використовувати на договірних умовах бджолосім'ї присадибних пасік;
- надавати, при потребі, індивідуальним бджолярам допомогу у перевезенні пасік для запилення ентомофільних сільськогосподарських культур, виділяючи для цього транспортні засоби.

Органи лісового господарства надають власникам пасік допомогу в ефективному використанні медоносних угідь, лісів для виробництва продуктів бджільництва, виділяючи для їх розміщення відповідні місця на землях держлісфонду.

Дозвіл на кочівлю громадських і приватних пасік, в тому числі з інших районів і областей, до медоносних угідь надають райвиконкоми та відповідні державні лісгосподарські підприємства за місцем знаходження цих угідь, при суворому дотриманні плану породного районування бджіл і вимог Ветеринарного статуту.

Розділ III. ОХОРОНА БДЖІЛЬНИЦТВА

Ст. 10. Захист бджіл від пестицидів.

Застосування пестицидів у сільськогосподарському виробництві здійснюється з урахуванням вимог охорони бджіл та інших комах, які є запилювачами ентомофільних рослин. Застосування пестицидів для обробки садів, полів, лісозахисних смуг та багаторічних насаджень уздовж доріг в період цвітіння недопустиме.

Обробіток сільськогосподарських посівів, лісів та інших угідь повинен проводитися з дозволу відповідних служб при суворому дотриманні правил застосування пестицидів та інших засобів хімізації сільського господарства, гарантуючих безпеку бджіл від отруєння.

Ст. 11. Обов'язок організацій, що застосовують пестициди (хімічні засоби обробки сільськогосподарських культур).

Керівники господарств, на території яких планується робота по боротьбі зі шкідниками, хворобами рослин і бур'янами із застосуванням хімічних заходів захисту рослин, зобов'язані не пізніше ніж за три доби перед початком цих робіт повідомити власників пасік, місцеві органи санітарної та ветеринарної служб, які перебувають у радіусі не менше семи кілометрів від місця їх застосування, про стійкість препарату, строки і спосіб обробки.

Ст. 12. Захист бджіл при збиранні сільськогосподарських культур.

Скошення і подрібнення квітучих ентомофільних культур у денні години без обладнання комбайнів і косилок спеціальними пристроями для відлякування бджіл, не дозволяється. При відсутності таких пристроїв ці культури збирають лише вранці до початку льоту бджіл або пізно ввечері, коли бджоли не відвідують рослин.

13. Збереження і поліпшення медоносної бази.

Забороняється вирубка липи, клена, усіх видів верб, акації та інших медоносів і пилюконосів на виділених в установленому порядку медоносних ділянках лісу, що мають спеціальне господарське призначення, а також в лісосмугах, парках, скверах за винятком санітарних рубок з метою підвищення медоносності насаджень.

Заготівля вербової кори, а також кори липи дозволяється на відстані не ближче 3 кілометрів від населених пунктів та місць розміщення пасік.

Забороняється вирубка дерев з дуплами, які заселені сім'ями бджіл.

Власниками пасік вживаються активні заходи до покращення медоносної бази, щорічно проводяться посіви сільськогосподарських медоносних культур, в тому числі на насіння. Кооперативам і товариствам пасічників-любителів земельні ділянки для цих цілей виділяються на договірних умовах.

При озелененні населених пунктів, доріг, ярів, насадженні полезахисних лісосмуг до їх складу включаються найбільш продуктивні для даної місцевості медоносні дерева і кущі.

Ст. 14. Породне районування бджіл.

Власники бджіл утримують на своїх пасіках бджіл лише тієї породи, яка районована в даній місцевості.

Бджолорозплідницьким господарствам та іншим власникам бджіл постачання бджолородин і маток в райони, де розведення цієї породи планом породного районування не передбачено, забороняється.

План породного районування бджіл розробляється науковими організаціями з бджільництва, погоджується з агропромисловими формуваннями областей республіки.

Для збереження і поліпшення цінних порід бджіл Ради народних депутатів створюють у зонах їх природного знаходження на базі кращих пасік селекційно-розплідницькі бджолоферми і визначають навколо них заповідні зони радіусом 15—20 кілометрів. На цю територію завезення інших порід бджіл і маток забороняється.

Збереження українських і карпатських бджіл забезпечується шляхом створення республіканських ентомологічних заказників або заказників місцевого значення.

Ст. 15. Експорт і імпорт бджолосімей і маток.

Вивіз бджолосімей і маток за кордон або завезення їх на територію України з інших країн для наукових цілей і виробничої перевірки проводиться з дозволу Держагропрому і селекційних центрів по породах бджіл.

Ст. 16. Ветеринарно-санітарний нагляд у бджільництві.

Контроль за проведенням лікувальних та профілактичних заходів на пасіках, а також за дотриманням вимог ветеринарно-санітарних правил здійснюється державною ветеринарною службою.

Ветеринарне обслуговування громадських та приватних пасік здійснюється ветеринарними спеціалістами господарств та державної ветеринарної мережі на замовлення власників пасік. Забезпечення ветеринарними засобами здійснюється через систему «Зооветпостач» у встановленому порядку.

Кожна пасіка зобов'язана мати ветеринарно-санітарний паспорт, що засвідчує її стан. Він видається районною ветеринарною станцією.

Продаж меду та інших продуктів бджільництва на ринку здійснюється під ветеринарно-санітарним наглядом. Категорично забороняється заготівля і продаж фальсифікованих продуктів бджільництва.

Не дозволяється реалізація у державній торговельній мережі, споживчій кооперації, на ринках меду та інших продуктів бджільництва, які містять залишки отрутохімікатів і радіонуклідів.

Ст. 17. Облік чисельності бджолиних родин.

Для охорони бджіл від отруєння хімічними засобами, раціонального використання медоносних угідь для виробництва продуктів бджільництва і визначення потреб цукру, виконками районних і місцевих Рад народних депутатів здійснюють у встановленому порядку облік чисельності сімей, які знаходяться в колгоспах, радгоспах, інших державних і кооперативних організаціях, а також є власністю громадян станом на 1 січня кожного року.

Ст. 18. Попередження загибелі бджіл.

З метою попередження загибелі бджіл від голоду щорічно виділяється цукор для продажу його власникам бджіл, а також для заміни недоброякісного кормового меду з розрахунку по 15 кг на одну бджолосім'ю.

Цукор для підгодівлі бджіл як громадських, так і приватних пасік виділяється Кабінетом міністрів України, розподіляється виконками місцевих Рад народних депутатів в залежності від природних умов, що склалися в регіоні, і реалізується через торговельну мережу.

Ст. 19. Страхування бджіл.

Органи Держстраху України проводять страхування бджолосімей, які належать колгоспам, радгоспам, іншим державним підприємствам і організаціям, кооперативам та окремим громадянам за бажанням їх власників.

Розділ IV. УМОВИ РОЗВИТКУ БДЖІЛЬНИЦТВА НА УКРАЇНІ

Ст. 20. Допомога у розвитку громадських та особистих пасік.

Кабінет міністрів України, виконкоми обласних, міських, районних, сільських і селищних Рад народних депутатів надають всебічну допомогу і всіляко сприяють розвитку громадського і кооперативного бджільництва, а також пасік приватних господарств.

Український республіканський банк надає громадянам короткострокові та довгострокові кредити для створення пасік на умовах, відповідно з діючим законодавством.

Радянські та сільськогосподарські органи забезпечують агрозооветеринарне обслуговування і матеріально-технічне постачання пасік усіх категорій господарств, проведення науково-дослідних і конструкторських робіт з бджільництва, підготовку кваліфікованих спеціалістів, а також здійснюють інші заходи, що сприяють досягненню високої продуктивності громадського та приватного бджільництва.

Місцевим радам, колгоспам, радгоспам та іншим підприємствам і організаціям дозволяється продавати або здавати в оренду на тривалі строки громадянам пустуючі будівлі для розміщення пасік на прилеглих до них земельних ділянках, а також продавати бджолярам приватних пасік тракторні причепа для перевезення бджолородин до місць медозбору.

Пасічникам колгоспів, радгоспів, інших державних підприємств і організацій дозволяється утримувати власних бджіл разом з громадськими при умові рівноцінної їх продуктивності.

Громадяни, які займаються розведенням бджіл, незалежно від місця їх проживання звільняються від сплати податків.

Рій, який вийшов із вулика і привився на дереві, є власністю господаря. Якщо власник рою протягом години не зняв його, то він переходить у власність господаря дерева. Якщо вищезгадані особи своєчасно ним не розпорядились, то він переходить у власність того, хто його зняв.

Бджільництву, як галузі сільського господарства, надається право мати власний друкований орган, а також публікувати матеріали на пасічницьку тематику в інших періодичних виданнях.

Розділ V. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОХОРОНУ БДЖІЛЬНИЦТВА

Ст. 21. Відповідальність громадян і посадових осіб за порушення законодавства про охорону бджільництва.

Особи, винні у:

- порушенні правил застосування пестицидів;
- невиконанні належним чином спеціалістами (пасічниками) громадських пасік своїх обов'язків;
- порушенні правил розташування кочових та стаціонарних пасік;
- вирубці медоносних дерев та кущів у державних та колгоспних лісах, лісосмугах;
- скошуванні квітучих ентомофільних культур з порушенням встановлених правил;
- порушенні правил породного районування бджіл;
- продажу фальсифікованих, недоброякісних продуктів бджільництва;
- крадіжці бджолиних родин, вуликів, сотів, а також іншого пасічницького майна, несуть кримінальну, адміністративну та іншу відповідальність відповідно із державним законодавством.

Ст. 22. Відшкодування збитків, заподіяних внаслідок порушення законодавства про охорону бджільництва.

Особи, винні в загибелі чи ослабленні бджолиних сімей від отруєння хімічними засобами, механічному знищенні бджіл та іншому в результаті порушення встановлених правил, відшкодовують власникам пасік матеріальні збитки, враховуючи вартість бджіл, що загинули, а також розплоду, бджоломаток, кормових запасів, вибракуваних сотів, упущеної вигоди, відшкодовують понесені витрати на транспортування у повному обсязі.

Розділ VI. КОНТРОЛЬ ЗА ДОТРИМАННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОХОРОНУ БДЖІЛЬНИЦТВА

Ст. 23. Створення комісій по контролю за виконанням законодавства про охорону бджільництва.

Виконкоми місцевих Рад народних депутатів в районах розведення бджіл створюють відповідні комісії, які наділяються правом контролю за виконанням цього закону і на них покладаються обов'язки по встановленню причин загибелі бджіл, визначенню розміру збитків, заподіяних власникам пасік у випадках отруєння бджіл пестицидами та з інших причин.

Лист погодження

На виконання постанови Ради Міністрів УРСР від 26 березня 1990 р. № 63 «Про забезпечення виконання постанови Верховної Ради Української РСР від 17 лютого 1990 р. «Про екологічну обстановку в республіці та заходи по її докорінному поліпшенню» та постанови Ради Міністрів СРСР від 14 лютого 1990 р. № 189 «Про забезпечення виконання постанови Верховної Ради СРСР «Про невідкладні заходи екологічного оздоровлення країни» Колегія Держагропрому УРСР прийняла постанову № 35 від 28 травня 1990 р. «Про заходи щодо поліпшення охорони навколишнього середовища в сільськогосподарському виробництві і будівництві, харчової і переробної промисловості».

Згідно з дорученням колегії Держагропрому УРСР підготували проект Закону про охорону бджільництва

(півд. відділення) ВАСГНІЛ	підпис	О. О. Созінов
Укрбджолопром	підпис	М. В. Відоменко
Головне управління впровадження НТП в рослинництво	підпис	Л. Л. Зіневич
Головне управління ветеринарії з держветінспекцією	підпис	В. А. Матузенко
Укрсільгоспхімія	підпис	
Українське товариство бджолярів-любителів	підпис	О. Т. Тараненко
Юридичний відділ з арбітражем	підпис	М. Я. Скотар
ПОГОДЖЕНО:		
Держкомприроди УРСР	підпис	І. О. Лях
Мінлісгосп УРСР	підпис	В. С. Андрусишин
Мінюст УРСР		
Академія наук УРСР		

14 ЗАПОВІДЕЙ ДЛЯ УКРАЇНЦІВ

1. Будь моральним, бо моральність і чесність це підстава твоєї гідності.

2. Шануй Бога і віру твоїх батьків і не зраджуй її ніколи, бо це підстава твоєї чесності.

3. Шануй свою матірну мову, бо це прекрасний скарб, що відрізняє наш народ від інших народів.

4. Шануй звичаї і обряди твоїх батьків, бо це твоя окраса.

5. Будь правдомовний і ретельний, бо за це будуть шанувати тебе свої і чужі.

6. Шануй своє здоров'я і життя; а тому не пий алкоголь, не кури тютюну і не підпадай іншим шкідливим налогам, бо це руйнує тебе і твоїх рідних.

7. Будь чистий тілом і духом і вірний своїй жінці і дітям, бо супружна невірність руйнує родину і тебе самого.

8. Не роби нігде і ніколи чогось такого, за що мусів би потім посоромитися, бо знай, що зло все вийде на яв.

9. Будь справедливий і всюди виступай в обороні правди та осуджуй кривду і неправду, бо справедливість є

підставою любови, а любов є підставою добра твого і народного.

10. Люби свій народ і ніколи його не зрадь: працюй для нього і заступайся за нього та в потребі жертвуй за його добро, бо добро народу, то твоє добро і твоїх дітей.

11. Старайся сам стати свідомим і других освідомлюй, і тому запишися до читальні і до інших рідних установ та черпай освіту з книжок і добрих народних часописів, бо свідомість і освіта доведуть тебе і твій народ до добра.

12. Не бійся потерпіти за правду і за слушну справу свою і свого народу, і вір, що правда побідить, бо відвага і віра це половина побіди.

13. Всюди і заєдно виступай і поведися гідно і не понижай себе перед ніким, бо раба ніхто не шанує, а достойного і воріг похвалить і з ним числиться.

14. Все і всюди говори своєю українською мовою і заявляй, що ти Українець, але ніяким нечесним вчинком не посороми того прекрасного імени, за це тобі буде признання і честь, а народові та й тобі користь.

«Золотий колос», 1932 р.

Продовжуємо розмову про вулик

Бджільництво існує з незапам'ятних часів. Проте рамковий вулик введено щойно у другій половині ХІХ століття. Першим започаткував його в 1814 році наш корифей бджільництва П. Прокопович. Його винахід — рамки для стільника — став переломним етапом у роботі з бджолами. Учні школи Петра Івановича розповсюджували застосування рамки не лише на Україні, але й поза її межами.

Бджолярі цілого світу почали пильніше приглядатися до життя і діяльності бджолиної сім'ї. Вони помітили, що бджоли мають здатність пристосовувати своє гніздо до різної форми житла, і ця обставина заохотила їх до конструювання вуликів різної форми і величини. Таким чином у світі виникло безліч різних систем вуликів. Спочатку винахідники брали приклад з форми гнізда у дуплах дерев, тому у своїх системах застосовували виключно вузько-високі рамки. Так було в Росії і на Україні. З часом, ознайомившись з закордонним бджільництвом, передові пасічники почали заводити і пропагувати французько-американський вулик Дадана-Блатта на широко-низьку рамку, приблизно теперішнього розміру 435×300 міліметрів. Сьогодні ця система повністю витіснила вулики на вузько-високу рамку і стала панівною в нашій країні. Лише на Україні на деяких пасіках ще залишилися вулики української системи на вузько-високу рамку розмірами 300×435 міліметрів.

Нині прийнято використовувати три типи вуликів: 20-рамковий вулик-лежак на стандартну рамку розмірами 435×300 міліметрів, двокорпусний по 12 стандартних рамок в кожному і багатокорпусний по 10 скорочених рамок, розмірами 435×230 міліметрів. Така стандартизація спрощує масове виготовлення вуликів на промисловій основі і застосування в них штучної вощини стандартних розмірів.

Теорія, практика, досвід

На якісні параметри вулика існують різні погляди. Наприклад, у 1912 році А. Блінов писав, що система вулика Дадана на 12 рамок за своєю конструкцією не відповідає нашим кліматичним умовам і бджоли у таких вуликах, порівняно з колодами і вуликами інших систем малих розмірів, розвиваються незрівняно гірше. Н. Федосову цей вулик теж не сподобався. У 1964 році в журналі «Пчеловодство» він писав: «Цей вулик розрахований на бідну європейську медоносну флору і на стаціонарне ведення пасік. Нами прийнята на озброєння не найкраща система вулика. При виборі вулика необхідно покладатися на геніальний принцип Прокоповича: вертикальну і багатоярусну систему, що відповідає природному розвитку бджолиної сім'ї». Отже, вулик Дадана Блінову видався завеликим, непристосованим до наших кліматичних умов. Федосов же вважав, що така конструкція не відповідає природі бджіл. Отже, як бачимо, кожен бджоляр має свій досвід стосовно системи вуликів, і тому погляди бувають різні.

У мене вийшло так, що роботу з бджолами я розпочав з галицьких вуликів (їх називали також слов'янськими). Це були вулики малих розмірів на 10—12 вузько-високих рамок (220×480 міліметрів). Бджоли в них добре зимували, навесні успішно розвивалися і часто роїлися. Мене, як початківця, це влаштовувало, бо через 3 роки я мав уже 20 сімей. Проте працювати з цими вуликами дуже незручно. Щоб переглянути роботу бджіл, необхідно відкрити бічний затвір і виставити одну за одною всі рамки з бджолами. При їх змітанні з рамок під час медобрання частина бджіл падала поза вулик у траву. Крім того, що найголовніше, меду у вуликах було дуже мало, найбільше 5—10 кілограмів, а можна було зібрати по 20—30.

У 1930—39 роках в журналі «Український пасічник», що виходив у Львові, захвалювали український вулик-лежак на 16 рамок. Почав я працювати з цими вуликами. У 1950 році було у мене в цих вуликах вже 30 сімей. Працювати з ними порівняно з галицькими було значно легше і зручніше. У них наростала сила бджіл, роїлися лише деякі сім'ї, тому й меду приносили значно більше.

Після війни, починаючи з 1945 року, «Пчеловодство» — єдиний на цілий Союз — рекомендував вулики-лежаки і багатокорпусні на стандартну рамку системи Дадана-Блатта. Було розроблено методи догляду за бджолами, які незмінно фігурували в усіх книжках, виданих у 45—90-і роки. За цими схемами працювала і працює більшість колгоспних, радгоспних та відомчих пасік. Для індивідуальних винахідників та новаторів придумано слово «аматорський» і тому їх досягнення не поширювалися, бо, мовляв, для великих пасік-ферм вони не підходять.

Прийнята система вуликів і догляду за бджолами базується на сприятливих природних і кліматичних умовах, в яких неважко взяти з одного вулика 80 або й 100 кілограмів меду. Сліпе наслідування призвело до того, що в умовах слабких взятків пасіки стали малопродуктивними або й нерентабельними. Ситуацію рятують тим, що згодовують бджолам велику кількість цукру, а медозбір покривають різницею в ціні меду і цукру.

Спочатку я цього не міг збагнути і піддався загальній стихії пропаганди: частину вуликів переробив на дадани і багатокорпусні, почав застосовувати у них різні методи догляду за бджолами. Виявилось, що у вуликах на даданівську широко-низьку рамку бджоли надворі погано зимують і навесні слабо розвиваються. Тому на зимівлю необхідно заносити їх в стебник або інше приміщення. Надворі в цих вуликах під час зимівлі клуб бджіл розміщується біля льотка при передній стінці. Взимку він не має змоги переміститися на холодні, не покриті бджолами, ділянки стільників. Бувають випадки, що бджоли, з'ївши мед у зайнятій частині гнізда, гинуть з голоду, зали-

шаючи в стороні достатній запас корму. Натомість, як показала практика, у вуликах української системи бджоли краще зимують надворі і навесні успішно розвиваються. В них їм тепліше, стінки звуженого вулика краще в'яжуть тепло, не дають йому розсіватися. Тепло зігріває розміщений зверху мед, на який мають змогу поступово переміщуватися бджоли, і це сприяє кращій їх зимівлі і успішному розвитку в холодну весняну пору. Влітку ж навпаки: у даданівських вуликах на низькошироку рамку бджоли, маючи достатній доступ свіжого повітря до гнізда, інтенсивніше працюють і менше роються.

Недоліком української рамки є її висота. Орудувати у вулику досить незручно. Значно легше виймати і вставляти невисокі рамки системи Дадана. Отже, обидві системи вуликів мають позитивні і негативні якості.

Позитивні якості обох систем я використав, скоротивши даданівську і українську рамки до розмірів 300×300 міліметрів. Квадратними рамками зручніше орудувати, вони придатні як для багаторамкових лежаків, так і для багатокорпусних вуликів. Бджоли добре в них зимують надворі і влітку успішно розвиваються. Рамки завжди заповнені розплодом або медом, порожніх ділянок на стільниках бджоли не залишають. Але треба зауважити, що величину медозбору вирішує не система вулика, а сам метод пасічництва, пристосований до типу вулика. Особливо захвалювати квадратну рамку немає потреби. Подібних результатів можна досягти й при іншій системі рамок. Хоч треба визнати, що в умовах слабких взятків зручнішою в користуванні показала себе зменшена рамка. З цієї ж причини багато бджолярів Західної Європи, а особливо Німеччини, користуються на своїх пасіках рамками малих розмірів.

П. Возняк.
м. Кам'янка-Бузька
Львівської області.

ТАКЕ НЕ ЗАБУДЕШ

У Стрию відбулося урочисте засідання ради товариства пасічників району, присвячене відродженню журналу «Український пасічник».

Приміщення товариства, уквітчане гілками липи, зустріло запрошених медовим ароматом, вишитими рушниками, які прикрасили перше число часопису. Тут же імпровізована виставка експонатів пасічницького інвентаря, серед яких вулик «Запорожець» М. Дейнеки і альпійський — Роже Делона, прибалтійський пилкозбірник та інші експонати.

Від імені пасічників Стрийщини я привітав гостей і висловив вдячність всім, хто доклав зусиль до випуску часопису, побажав журналу довголіття і творчих успіхів. На засіданні виступили члени ради Української Спілки Пасічників М. Дейнека, М. Осташевський, В. Болкот. Пасічник Ярослав Лесів зупинився на проблемах розширення медоносною бази в регіоні.

Усі присутні були запрошені у два автобуси, і хвилин за двадцять обмін думками вже продовжувався на природі серед квіту-

чих медоносів поблизу пасіки. Побачене багатьох вразило, особливо гібридна чудо-липа, яка в кінці липня лише почала розквітати. Такого пізнього цвітіння не має жоден із сортів лип, відомих на Стрийщині. Гібрид, який дуже сподобався пасічникам, почали культивувати в околиці навіть у плодкових садках. На думку спеціалістів Київського ботанічного саду, щорічне медування цієї липи відбувається за рахунок отримання до цвітіння більшої від інших лип кількості теплових днів. Гектар такої липи дає вищу, ніж інші медоноси, продуктивність.

Учасники зустрічі сфотографувалися на фоні квітучих лип, а потім були запрошені за столи, накриті продуктами бджільництва, де продовжився обмін досвідом, враженнями, відбулася дегустація меду та пирогів з медом. Пасічники слухали бувальщини із пасічницького життя Василя Киндія, співали пасічницьких пісень. А на прощання господарі подарували кожному гостеві пахучий букет із квітів чудо-липи.

І я там був,
Пироги з медом їв,
Чудо-липу бачив
Та пасічницькі пісні співав.
Таке не забудеш.

Якщо і Ви, добродію, хочете до нас у гості, то товариство запрошує Вас кожної суботи з 9 до 11 години і кожної неділі з 11 до 13 години на адресу: 293500, Львівська область, м. Стрий, вул. Пушкіна, 10.

І. Брик,
голова Стрийського районного товариства пасічників.

Спосіб виправити сім'ю-трутівку

Прочитав у Вашому журналі № 1/91 кореспонденцію М. Злепка «Як виправити трутівочну сім'ю». Я це роблю просто. Міняю два вулики місцями. Бджоли, що вилітають з сім'ї, в якій є матка, повертаючись на місце свого попереднього проживання попадуть у трутівочну сім'ю і знищать усіх бджіл-трутівок.

Через два дні такій сім'ї даю плідну матку або зрілий маточник. Якщо такої матки немає, то відбираю матку в нормальній сім'ї і передаю її в трутівочну, а сім'ї, де матку відібрав, даю маточник або можливість виховати їй самій матку.

А. Годів.
с. Яблунівка
Стрийського району.

НОВИНИ НАУКИ

Розміщення та міграція сперми різних трутнів в яйцєводах бджолиної матки

Ретельне вивчення розміщення та міграції сперми різних трутнів в статевих шляхах бджолиної матки є однією з проблем селекційно-плеємної справи.

Відомо, що при заплідненні в яйцєводи матки потрапляє сперма шести і більше трутнів, що у 10—15 разів перевищує загальну потребу для заповнення спермоприймача. Розміщення сперми та процес її виділення з яйцєводів на даний час є справою практично невиявленою. Для вивчення питання нами була розроблена методика, основана на використанні спеціальних міток (флуоресцентних мембранних зондів) для сперми різних трутнів. Кожен відібраний від трутнів ейякулят мітили окремим зондом і декількома його порціями інструментально запліднювали маток. Протягом двох діб маток утримували в садочках і в цей же час звідтіля відбирали маток для досліджень. Відібраних маток фіксували в розчині Буена з періодичністю від 30 хвилин до 12 годин. У підготовлених таким чином маток препарували статеву систему з подальшим її залиттям в желатин і отриманням гістологічних зрізів. За період роботи було отримано близько двох тисяч зрізів і досліджено понад 300 маток.

Нами встановлено, що відразу після осіменіння сперма, в основному, перебуває у парних яйцєводах (близько 95 процентів) і лише незначна її частка розміщена в непарному яйцєводі та над клапаном у піхві, а спермоприймач заповнений лише рідиною. Слідів сперми у ньому та в спермопроводі не виявлено. Ближче до яєчників в парних яйцєводах розміщується сперма трутня, яка вводилась в статеві шляхи матки першою. Це згусток яйцєподібної форми, звужений кінець якого зорієнтований до виходу з парних яєчників. Наступний згусток сперми охоплює попередній у вигляді ковпачка неправильної форми, який із горішньої частини заходить глибше

над першим шаром сперми. Основа другої порції сперми має вигляд великого згустка неправильної округлої форми. Третя порція охоплює другу таким же чином і витягується в непарний яйцєвід, де і займає весь його об'єм, а також вихід до піхви. В зонах контактування порцій сперми дифузія мембранних зондів і сперматозоїдів дуже незначна, хоч подекуди трапляються скупчення сперми одного зонду в спермі, поміченій іншим зондом.

Слід зазначити, що зустрічаються матки, у яких тільки один із парних яйцєводів заповнений спермою, а в інших або зовсім її немає, або вона є у незначній кількості. На основі гістологічних досліджень групи маток, фіксованих через проміжки часу, встановлено, що звільнення яйцєводів проходить протягом 24—48 годин, але більш ефективно цей процес протікає в перші години після осіменіння, що збігається з даними, отриманими багатьма вченими. Нами помічено, що в парних яйцєводах сперма збирається у згустки і, переходячи до непарного яйцєводу, стає щільнішою. Є вона і в спермоприймачі, але щільність її дещо менша. Виходячи із цього, можна зробити припущення: оскільки в спермоприймачі є рідина, то для сперматозоїдів розріджувач у вигляді насінної рідини, яка входить до складу сперми, буде лиш зайвим баластом. При переміщенні в спермоприймачі сперма повинна розріджуватись і її обсяг має збільшитись. Але сперматозоїди зберігаються там у вигляді згустків. Можна зробити висновок, що ще у парних яйцєводах відбувається вбирання води із насінної рідини їх стінками і тому об'єм спермоприймача при його заповненні використовується раціональніше.

В. Весели (1971), проводячи дослідження міграції сперми в статевих шляхах маток, також встановив факт утворення згустків, але у пізніші проміжки часу, пов'язавши це із зниженням рухливості сперматозоїдів та інтенсивності наповнення спермоприймача. Ця затримка, за його твердженнями, призводила до бактеріального розкладу сперми і загибелі маток.

Під час дослідів нам траплялись матки, у яких після природного спаровування

шлейф повністю не відділявся і його частка закривала вихід з піхви. Такі матки близько місяця не починали яйцекладки. Коли підставляли сім'ї відкритий розплід, бджоли маточників не відбудовували. Анатомування показало, що піхва і частково непарний яйцевід таких маток заповнені яйцями. Черевце маток було значно збільшене.

Осіменіння при пониженій вологості може призвести до швидкого підсихання сперми, що теж затримує вихід згустків сперми, а це, у свою чергу, впливає на початок репродуктивної діяльності бджолиної матки.

Якщо ж сперма була інфікована при заплідненні, то матки гинули.

Попередніми дослідженнями ми встановили, що, рухаючись яйцеводами, сперма залишається незмішаною. Незначне подібнення окремих порцій можливе в непарному яйцеводі, в зоні спермопроводу, де стикаються відразу дві порції сперми, або в парних яйцеводах у випадку нерівномірного розподілу у них сперми.

Близько 80—90 відсотків всієї сперми виділяється з яйцеводів назовні у вигляді спермієвих хвостиків, а 10—20 її відсотків, розміщених у зоні, ближчій до спермопроводу, як нам вдалося встановити, потрапляє у спермоприймач.

Таким чином, детальне вивчення міграції сперми різних трутнів в яйцеводах бджолиної матки допоможе суттєво розширити як практичне застосування інструментального осіменіння, так і надати можливість контролювати отримане потомство.

В. Броварський.

Співробітник українського науково-дослідного і технологічного інституту бджільництва.

Об'єднані бджолосім'ї

Пасіку утримую невелику — 8—12 бджолосім'ей у вуликах Дадана. Маю запасні матки. Стараюся, щоб в зиму бджолосім'ї пішли сильними. Навесні на моїй пасіці вони розвиваються швидко, бо живу в містечку Надвірній, де є досить садів і лук. Пізніше комплектую декілька сімей із небажаних (зайвих) маток і стільників, які продаю в тепличні господарства. Виділяю одну-дві племінні бджолородини. Решта сімей середньої сили до половини червня займає 6—10 рамок, якраз у цей час починає в Карпатах цвісти малина.

На взяток вивожу бджіл у гори. Для цього переселяю їх у багатокорпусні вулики, зроблені на стандартну рамку. Перед тим корпуси вуликів ретельно мию. В один корпус поміщаю одну сім'ю. Якщо сім'я займає лише 6 рамок, то додаю ще 4 рамки з вощиною. У двокорпусному вулику вміщається дві сім'ї, у трикорпусному — три. У вулику залишаю одну кращу матку. Бджіл нічим не обробляю, маток не покриваю. Ніколи не було втрати маток і бійки між бджолами (однак раджу бути обережними при об'єднанні сімей). Об'єднана сім'я має робочий настрій, працює активно, збирає меду у два-три рази більше, ніж дві-три сім'ї окремо взяті.

Після взятку сім'ї лікую від вароатозу і формую нові маточники племінної сім'ї, підготовую сім'ї для нарощування їх на зиму. Мій досвід доцільно використовувати на невеликих пасіках, де є значні короткочасні медозбори.

Я. Бучко.

м. Надвірна.

ПОЗДОРОВЛЯЄМО

Редакція часопису «Український пасічник» щиросердечно вітає з іменинами усіх своїх читачів на ймення Михайло.

Хай добре сіється і щедро родиться на Вашій життєвій ниві. Доброго Вам здоров'я, щастя і радості, успіхів у праці на благо незалежної України.

Поради початківцям

Перш, ніж зайнятися бджільництвом, треба придбати спеціальну літературу. Уважно перечитайте все, та не один раз. Дуже корисно познайомитися з досвідченою людиною, яка охоче поділиться з вами своїми знаннями, пояснить елементарні прийоми роботи з бджолами, а ще краще — покаже, що і як зробити практично біля вулика. Бо то одна справа — бачити на знімку бджолину матку, трутня, робочу бджолу, а цілком інша — побачити ці особини живими в натурі.

Треба собі твердо зятати, що, займаючись бджолами, ви, по-перше, непомітно для самого себе користуєтесь не лише продуктами бджільництва, а при роботі з ними вдихаєте й цілюще повітря, насичене корисними речовинами. А це — ваше здоров'я.

Після першого знайомства треба купити необхідний інвентар по догляду за бджолами. І аж тоді придбати бджіл. Купувати їх треба навесні, у квітні, — травні.

Знову ж попросити кваліфікованої допомоги, щоб сім'я була здорова, по силі середня і гарної популярності. А якщо ваш бюджет дозволяє, то купуйте 2—3 сім'ї.

Хочу зауважити: якщо ви частенько вживаєте алкоголь, то бджола цього не любить і буде зла, почне жалити.

Перші самостійні кроки: одягніть світлий халат або сорочку, помийтеся звичайним милом, запаліть димар (бажано не вату чи шматку, а трухляк сухої верби) і приступайте до роботи.

Рухи ваші повинні бути спокійні, не різкі. Не бійтесь шуму і льоту бджіл, огляд робіть у гарну теплу погоду, близько 10—11 чи 19—20 години.

Обережно вибирайте або ставте рамку з бджолами у вулик, щоб не роздушити бджілку. На запах отрути бджоли негативно реагують, відразу починають масово жалити. Якщо таке сталось, то витримайте хвилинку і продовжуйте роботу.

Не намагайтесь часто, без потреби, оглядати сім'ї. Ви порушуєте їх нормальний ритм життя. Це краще робити один-два рази на 10 днів.

Практична література і поради колег допоможуть вам оволодіти цією корисною

і вигідною справою. Не розчаруйтеся після перших невдач. Пам'ятайте, що ви робите добру справу не лише собі, а допомагаєте запиленню садів, ентомофільних культур. А це сприяє підвищенню їх врожайності.

В. Бабенко.

із сладщини

Чи можна замінити матку, коли бджолосім'я в ройовому стані?

На початку травня 1990 року одна з сімей моєї пасіки зроїлася. Стара матка пішла з невеликим роєм. В другій половині травня молода матка почала відкладати яйця, сім'я увійшла у нормальний ритм розвитку. Через два місяці, тобто в липні, ця сім'я з молодю маткою знову ввійшла в ройовий стан. Я вирішив замінити матку з ройової сім'ї, для чого вчинив так.

Оскільки я утримую бджіл у 18-рамкових вуликах-лежаках, то вулик розділив перегородкою на дві нерівні частини, посередині якої є отвір, закритий металевою сіткою, через яку не можуть проникнути бджоли.

У менше відділення я поселив відводок з молодю маткою. У цьому відділенні вулика відкрив льоток.

В основній сім'ї, яка ввійшла у ройовий стан, знайшов матку і забрав з сім'ї. Усі маточники у ройовій сім'ї зірвав. Ройова сім'я через перегородку дістала спільний запах з відводком. Через дві доби я забрав перегородку, а матку з відводка накрити ковпачком.

Бджоли ройової сім'ї заложили багато мисочок, сиділи на стінках вулика, висіли «бородами» на рамках і не працювали. Через дві доби я вийняв рамку, на якій була матка і випустив матку з під ковпачка. Бджоли обсіли матку щільним кільцем, але агресивності до неї не проявляли. Рамку з маткою я поставив у вулик і закрив його. Через 20 хвилин я знову відкрив сім'ю, щоб переконатись, що матка прийнята. Вона працювала на одній із рамок, де відкладала яйця у ройові мисочки. Значить, сім'я не збиралася виходити з ройового стану.

Через добу, оглядаючи сім'ю, знайшов у ній близько 20 маточних мисочок з відкладеними яйцями. Довелося зруйнувати мисочки з яйцями та забрати три рамки з закритим розплодом, який передав в інші сім'ї, а на їх місце дав дві рамки суші та три рамки з відкритим розплодом з інших сімей. Оглядаючи сім'ї через дві доби, побачив, що матка значно поповніла і відкладає яйця в бджолині комірки стільників, зникли яйця з маточних мисочок, сім'я вийшла з ройового стану.

Таким чином вдалося вивести сім'ю з ройового стану та замінити матку на матку з нерійливої сім'ї.

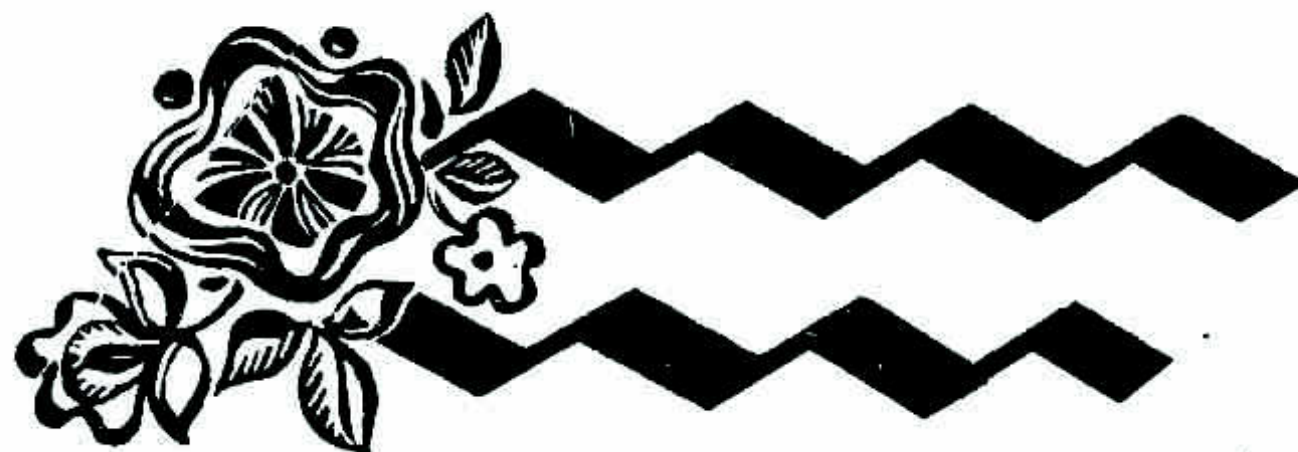
М. Шевченко.
м. Харків

ПАСІКА ЗАМІСТЬ РАКЕТ

Коллективу тресту «Укрособвуглемонтаж» передано у користування базу розформованої військової частини. Вояки займали 43 гектари землі в приміському лісі. Будівельники мають намір розташувати тут виробниче господарство і соціальні цехи. Вже тепер на місці, де колись чатувала грізна зброя, стоять десятки бджолиних вуликів.

Старожили пригадують, що водночас із спорудженням вугільних шахт керівництво союзних збройних сил встроило у мальовничій зоні понад Західним Бугом дві військові частини, і задля їх «ефективного» функціонування було навіть змінено план територіальної забудови Червонограда. Армія влаштувалась навечно. Але життя коригує: в одній «в/ч» — пасіка, в другій, яка теж забралася звідси, тепер птахоферма.

М. СЛУКА.
(Газета «За вільну Україну»).

РЕКЛАМА

Виробничо-комерційне об'єднання «Гал-Апі-сервіс» приймає замовлення на поставку в 1992 році:

маток карпатських плідних мічених;

сімей бджолиних в безстільникових пакетах;

сімей бджолиних в 4-рамкових стільникових пакетах.

Ціни та умови поставок (продажу) договірні. Для укладення договору звертайтеся письмово за адресою: 293000, Україна, Львівська область, м. Броди, пл. Ринок, 1 м. п. «МЦ» ВКО «Гал-Апі-сервіс».

ОГОЛОШЕННЯ

Редакція журналу «Український пасічник» приймає замовлення на рекламу та оголошення від підприємств, організацій та окремих громадян.

Оплата для підприємств та організацій здійснюється по домовленості, від окремих громадян — по 30 копійок за кожний знак вміщеної реклами чи оголошення.

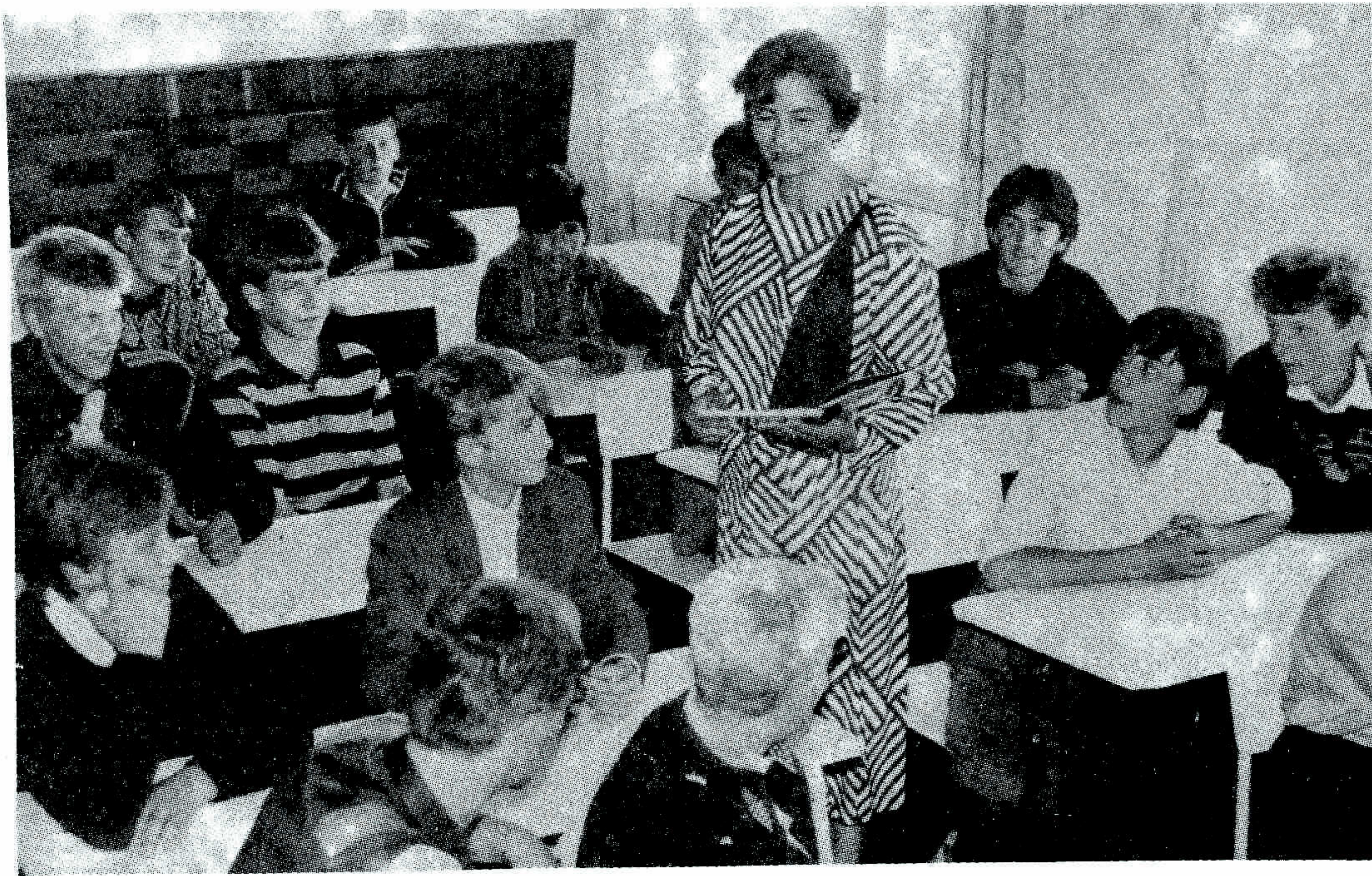
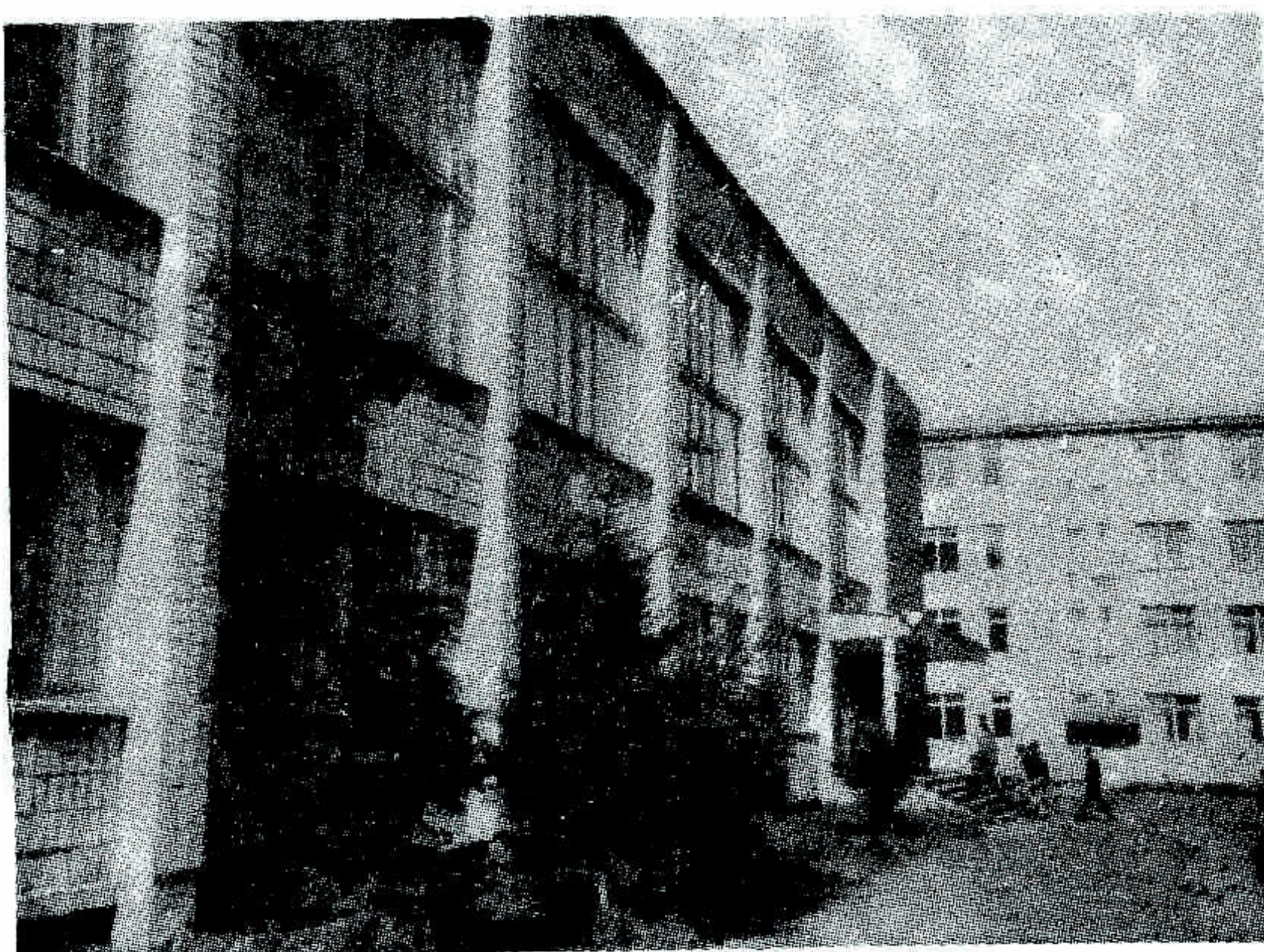

Вже п'ять років готує пасічників для господарств Волинської і частково Рівненської областей Любешівське СПТУ № 25. Щорічно тут разом з середньою освітою набуває пасічницького фаху близько тридцяти юнаків та дівчат. Одержують вони також і спеціальність водія автомобіля. До їхніх послуг добре обладнані навчальні класи, лабораторії, майстерні. Практичні навички учні одержують на навчальній пасіці.

На фото: Любешівське СПТУ-25.

Урок з першокурсниками проводить майстер виробничого навчання Васирина Миронівна Абрамович (внизу); викладач організації та технології бджільництва Микола Миколайович Труш з учнями під час практичних занять на припасічній ділянці медоносів (вгорі).

Фото Я. ГУЛКЕВИЧА.

Свідоцтво школи П. Прокоповича

Щоб докладніше познайомитися з програмою Школи Прокоповича та мати уяву, як високо стояла наука пасічництва в ній, подаю взір свідоцтва, яке видавалося учням при укінченню школи. На свідоцтві було написано:

Свідоцтво

школи П. Прокоповича на Чернігівщині
Конотопського повіту с. Пальчики

Видано . . . . .

1. Про вулик. Засвоїв науку про різні роди вуликів, а саме: бортні і з колознями, вміє переробити старі й дати їм вигідніше розположення; вміє робити вулики круглі, прості й переверотні, знає конструкцію складних німецьких і французьких скриньок із додачею до них втулків; показано йому подвійні вулики угорські та вулик Губерів, що складається з рям; нарешті

. . . . .
вміє робити втулочні вулики, винайдені тут; знає вжиток всяких вуликів, їх вигоди й невигоди. Вміє також всякий вулик добре навощити, або начервити, так як треба, зважити його, а потім впускати в його молоді рої, або пересаджувати старі з інших пнів.

2. Про маток. Засвоїв науку про різні роди маток, про їх здатність чи негідність; вміє добре признати по прикметах, яка саме матка в пні, чи немає ніякої; знає безматка у всякий час наділяти доброю маткою, а не добру вигнати й на її місце дати другу добру матку, знає вгадати в молодих роях головних маток та зберегти їх для роя і в запас.

3. Про робочу муху. Знає для кожної пори літа — ранньої, середньої й пізньої силу робочої мухи в молодих роях, а весною й восени кількість її в старих роях; знає й вміє урівнювати муху в пнях, брати вощинами, вигонити, підсипати її малосилим, піймати бджолу, що краде й вжити її з користю.

4. Про гніздо і комірки. Зрозумів будову стільників і шість гатунків різних комірок у них; поділ всього бджільного заносу на 5 частин; вивчився одразу з ока впізнавати гатунок комірок та заносу в пні, в якому все добре й в пні, в якому щось не гаразд. Знає вигляд гнильцевих стільників.

5. Про прикмети. Знає прикмети, що показують добрий стан бджільної родини, а саме: 1 — по льоту, 2.— по рухові, 3.— по бренінню, 4.— по вигляду яєчок, стільників і гнізда бджільного; знає з досвіду

всі засоби до полагодження лихого стану пня.

Про черву. Зрозумів вигляд розплоду в бджільній родині, молоді черви в різних зростах її протягом кожних чотирьох днів, а саме: 1. яєчко, 2. зігнутий червячок, 3. простягнутий червячок. 4. ляльочка і 5. бджілка; знає вигляд черви бджільної й трутової та маточників у гарної матки, а також вигляд самої трутової черви з маточними й свишевими (рятунковими) комірками в трутової матки.

7. Про годівлю бджіл. Мав практику розсичення та варки меду для годівлі бджіл; вміє розпізнати маломедних бджіл та тих, що вимагають великого харчу для підтримки рійби.

8. Про віск. Навчився витоплювати й чисто видушувати віск.

9. Про нападку. Вміє примітити нападку в бджіл і припинити її враз, зловивши злодійок.

10. Про рійбу. Добре знає перші прикмети наміру бджіл роїтися; вміє примусити рої просто влітати в рійницю, схоронити їх головних маток, посадовити в заготовлені вулики, знає причини неспокою бджіл і все інше при рійбі по особливому від звичайного засобу.

11. Про штучні рої. Вміє швидко й добре робити штучного чи насильного роя, перегони, нагони, наставки, підставки та інше.

12. Про підрізку меду. Практикувався в підрізці меду з круглих і втулочних вуликів із голови і з низу, знає час підрізування, вміє підчищати для сталости вирізаний мед.

13. Про гнилець. Знає вичищати рої й вулики від гнильцевої зарази й вчасно їх використати.

14. Про підготовку до зимівлі. Знає всякий час держати бджільну черву в порядку й доброму стані, особливо вміє направити всі бджільні родини в-осени так, щоб вони всі добре перезимували, цеб-то: дати їм добрих маток; знає яку порцію меду дати маломедним бджолам, а малосилим підбавити мухи.

15. Про зважування пнів. Вміє по заведеному порядку зважити вулики з бджолами, вирахувати в кожному кількості меду, і знає, скільки меду треба бджолам на зимівлю.

16. Про складання в темник. Знає час, коли треба внести бджіл у темник; вміє добре їх покласти й доглядати за ними зимою, щоб зберегти їх від холоду, вохкості, голоду, жару.

17. Про підмерші бджоли. Як завважив у швидкім часі, що бджоли підмерли з голоду, то вміє оживити їх, приберегти на весну.

18. Про вжитки. Знає розшукати бджільні вжитки, вибрати з них добрі, знайти місце для пасіки й інше.

19. Про пожиток і харч. Знає годину з пожитком і без пожитку й у який час треба підгодувати розплід щедрим харчем.

20. Про перевозку бджіл. Вміє безпечно перевозити бджоли на пожиток і знає багато іншого, що потрібно для штучного пасічництва.

«Український пасічник», 1935 рік, № 8.

Що нового у надвірнянських пасічників

Коли у Надвірній довідалися про скорий вихід у світ журналу «Український пасічник», рада товариства бджолярів-аматорів поцікавилася: а чи є серед членів товариства читачі і передплатники цього часопису, який видавався у Львові у довоєнні роки? Такі люди виявилися. Рада вирішила підготувати для них презент — подарувати кожному перший номер відродженого журналу. Зробили це урочисто, на зборах. З яким хвилюванням прийняли ветерани дорогий дарунок! На очах декотрих забриніли сльози радості...

Що найважливіше у згуртуванні людей? Думаємо, це створення атмосфери взаєморозуміння, уваги і допомоги. При усіх наших нинішніх нестатках можливості для цього є. Є багаті на досвід люди, готові поділитися ним з початкуючими, є спеціалісти-знавці теорії бджільництва, є способи посприяти інвентарем, вощиною, цукром, лікарськими препаратами. Організувати цю справу — завдання ради товариства.

Найдієвішим контактом між радою і пасічниками є збори і семінари, які проводяться кожної першої суботи місяця. На них виступають з лекціями та демонстрацією свого досвіду сивоголові пасічники, члени ради, зоотехніки, а часто запрошуються спеціалісти галузі, які є на Прикарпатті. У березні виступав із цікавою лекцією

«Бджоли в житті людини» досвідчений пасічник з Івано-Франківська Б. М. Паркулаб. Пасічники ознайомились з пересувною виставкою лектора та відеофільмом про життя бджіл. А яка жвава дискусія розгорілася після цього серед пасічників, особливо молодих!

У співпраці з молодими пасічниками надвірнянці вважають найважливішим проведення практикумів. Досвідчений пасічник К. Колодій навчив початкуючих виготовляти рамки із роздільниками, натягувати дріт та навощувати. Пасічники освоїли методику мічення маток, виготовлення сонячної воскотопки та переносної табуретки-скриньки для пасічного інвентаря. На кожних зборах стало традицією подавати інформацію про останні новини у пасічництві.

Зацікавлено іде обговорення раціоналізаторських пропозицій на виготовлення різних пристроїв. Автори пропозицій дістають і матеріальну винагороду — від п'яти до двадцяти карбованців. При Камінській школі створено учбову пасіку та гурток «Юний пасічник». У керівника гуртка В. Угорчука — великий досвід пасічництва. Дітей він привчає до творчості власним прикладом — сам сконструював і змайстрував «люльку» для обробки бджіл випарами щавелевої кислоти від вароатозу. На семінарах В. Угорчук ділиться досвідом виготовлення пилкоуловлювачів та консервації пилку і прополісу. У нього можна навчитися застосовувати магнітні пристрої для боротьби з кліщем.

Навесні товариство організувало збір коштів у фонд соціальної допомоги. Було надано одноразову допомогу інвалідам дитинства та самотнім престарілим, а також багатодітним сім'ям. Не забувають пасічники і про дітей-сиріт. Вони пожертвували мед для хворих дітей Надвірнянського Будинку дитини.

Особливий період в житті Надвірнянських пасічників настав з грудня 1990 року — з моменту заснування Української Спілки Пасічників та рішення відновити журнал «Український пасічник». Молоді аматори з навколишніх гірських сіл активно включилися в обговорення статуту Спілки та внесли свої доповнення, вбачаючи у цьому великий шанс для відродження у нашому краї занедбаній галузі. Рада офірувала на підтримку журналу 1000 карбованців,

Українській Спілці Пасічників — 200 карбованців.

Щиро допомагають раді бджолярів місцеве радіомовлення та районна газета «Народна воля». Останнім часом опубліковано статті «Пасіка взимку», «Медоносні ресурси Прикарпаття», «Збережимо карпатську бджолу».

Дуже багато у ради планів. Хотіли б придбати своє приміщення, де могли б збиратися, відкрити спеціалізовану крамницю, організувати постійно діючу виставку. Восени сотні бджолярів збираються вийти на масову посадку і сіяння медоносів.

Старі пасічники кажуть, що в недалеких Пнівському замку та Монявському Скиті були великі пасіки та білі бори лип, сосен, кленів, висаджених немов під лінійку. А які там були пасіки! Одна знаходилася одразу біля Скита, друга — в гущавині лісу, а на околиці розташувалася третя. Серед пасічників Надвірнянщини є багато активістів «Зеленого світу», які прагнуть відновити традиції українського бджільництва в нашому краї.

Я. БУЧКО,
голова ради Надвірнянського районного товариства пасічників.

М. РУДКОВСЬКИЙ,
кор. «Українського пасічника».

ПРОСТО З ПАСІКИ НЕПОДАЛІК СЕЛА...

(Фоторепортаж)

Неподалік села Вільхівців Жидачівського району на Львівщині у мальовничому гаю розташувалася пасіка місцевого колгоспу «Світанок».

— Пасічнику я вже давно, — розповідає її господар Федір Іванович Дзявроник. — Раніше працював у Стрию на виробництві, а бджолами цікавився як аматор, дома мав декілька вуликів. Часом ходив до колишнього завідувачого колгоспною пасікою В. В. Винара по науку. Але після його смерті на цій добре поставленій пасіці господарювали випадкові люди. Почала вона занепадати. І я дуже зрадів, коли голова правління П. М. Басараб запропонував мені взятися за справу. В усьому відчуваю поміч — колгосп навіть виділив для пасіки трактор. Думаю, це тому, що голова сам пасічник, часто навідується до мене і добре розуміє всі проблеми бджільництва.

— І що, проблеми Вас обходять? — питаю.

— Що ви, їх хоч відбавляй. Донедавна, наприклад, довкола пасіки були луки — море медодаїв. А тепер зробили меліорацію і засіяли зерновими. Багато лиха наробили і злодії, довелося займатись відновленням — вже довели пасіку до 110 бджолосімей. Завжди сперечаюсь з агрономами, щоб не сипали стільки отрутохімікатів, а більше засівали медоносів.

На знімках:
колгоспний пасічник Федір Дзявроник з дочкою і сином;

БЛАГОСЛОВЕННА ДОЛЯ ПАСІЧНИКА

Благо тому, хто вирішив пов'язати своє життя з дивним світом бджіл. Дехто опановує цю справу самотужки, а хтось під керівництвом родича, хтось у навчальному закладі. Такому, наприклад, як Мукачівське СПТУ-31. Його навчальна база дозволяє готувати висококваліфікованих спеціалістів бджільництва. Успіхи педагогічного складу училища на цій благородній ниві не могли не зацікавити редакцію «Українського пасічника». І ось ми у сонячному закарпатському містечку Мукачеві. Якраз на день початку занять, коли молоде поповнення переступило поріг храму пасічницької науки, у якому вони набувають знань, що стануть основою їх професії.

— Наступного року,— сказав директор училища М. М. Данканич,—ці хлопці та дівчата (так, так і дівчата) вже будуть спеціалістами. І працюватимуть за професією пасічника-водія.

А попереду ще цілий рік напружених занять. Учні вивчатимуть: розведення і утримання бджіл, медоносну базу, біологію бджолої сім'ї, продукти бджолярства, інвентар пасічника, хвороби бджіл. Усього 412 годин плюс два місяці практики на місцевому бджолокомплексі та приватних пасіках, у майстернях училища.

ошатно виглядає пасіка колгоспу «Світанок» Жидачівського району на Львівщині.

Фото Я. Гулкевича.

Восьмий рік училище готує майстрів пасічницької справи. Цього року набрано 2 групи по 30 чоловік. Бажаючих вчитись значно більше, але приймають лише тих, хто має скерування з радгоспу, з колгоспу або інших сільськогосподарських організацій.

Викладацький склад училища представлений справжніми майстрами своєї справи, фахівцями, яким позаздрив би і вищий учбовий заклад. Серед них кандидат сільськогосподарських наук, випускниця Тимірязєвської сільгоспакадемії З. М. Гайдар.

— Учні набувають у нас одразу дві професії,— розповідає Зоя Миколаївна,— пасічника і водія. Адже без вміння керувати автотранспортом повноцінно пасічникувати неможливо (у теперішніх умовах без кочівлі не обійтись).

В основному в нас навчаються діти з Закарпаття. І зовсім мало з інших областей України. Мені, як жінці, особливо приємно, що приходять до нас і дівчатка. Донедавна пасічництво, як і багато інших професій, вважалось суто чоловічою справою. Та, як виявилось, для жінки ця професія підходить якнайкраще. Адже працювати доводиться на свіжому повітрі.

— Є в нашому училищі, як і в будь-якому іншому, свої проблеми,— приєднується до нашої розмови один із майстрів виробничого навчання Р. А. Сташ.— Перш за

60 РОКІВ З «УКРАЇНСЬКИМ ПАСІЧНИКОМ»

все не задовільняє нас час початку занять — осінь. Тобто тоді, коли на пасіці майже всі роботи завершені. Думається, було б добре, щоб навчання починалось навесні, а взимку були канікули.

Для засвоєння теоретичних знань вкрай необхідно, щоб учень своїми руками навчився робити пасічницьке приладдя: вулики, рамки, годівниці тощо. Для цього училище має гарну виробничу базу, але матеріалів для їх виготовлення постійно не вистачає. Крім того, цьогорічні фонди на паливно-мастильні матеріали, цукор також чомусь зменшені. Економія на підготовці фахівців не робить честі плануючим органам. Для якісного піднесення навчального процесу при обмежених матеріальних фондах стараємось більше працювати індивідуально з кожним учнем.

Особливу увагу в училищі приділяють практиці. Як писалося вище, крім практики на Мукачівському бджолокомплексі, учні йдуть набувати знань у досвідчених приватних пасічників. До таких знавців, наприклад, належить І. П. Пец, у якого ми не проминули побувати.

Як з'ясувалося, він працює не над збільшенням взятку своїх крилатих помічниць, а над селекцією маточного поголів'я. Оскільки І. П. Пец — німець за походженням, то й не дивно, що у його зразковому господарстві планування і ведення робіт продумано з німецькою чіткістю і раціональністю. На відміну від багатьох інших пасічників, які думають лише про збільшення прибутку, він проводить неабияку науково-дослідницьку роботу. І вона приносить йому радість і задоволення.

У народі кажуть: щедра душа — душа пасічника. Це, мабуть, сказано про таких, як Іван Павлович. Він не робить зі своїх досліджень таємниць і щедро ділиться своїм досвідом з учнями, та ще й заохочує їх до навчання.

З того, що ми побачили і почули, можна зробити висновок, що в Мукачівському СПТУ-31 є чому і є в кого повчитися. Є і впевненість, що випускники цього навчального закладу стануть гідною зміною, яка бережливо, по-господарськи ставитиметься до пасічництва і не дасть загинути цій благородній справі у нашій країні.

Покидаючи цей привітний освітянський осередок пасічницької науки, ми бачили, як до улюблених викладачів підходили колишні випускники і у теплій атмосфері, якимось по-родинному, ділились своїми радощами і бідами, питали поради. І мимоволі подумалось: благословенна доля пасічника...

О. ЮРЧУК,
кор. «Українського пасічника».

Вивчаючи історію бджільництва, я часто переглядаю старі видання книг і журналів, розмовляю з досвідченими пасічниками. Саме це допомогло мені багато довідатися про життя і діяльність колись шанованих, а нині призабутих пасічників о. Миколи Михалевича, о. Василя Пилипчука та Федора Роя. Їх імена повинні зайняти своє місце в історії українського пасічництва.

В одному з номерів «Українського пасічника» натрапив я на фотографію і замітку Михайла Чуби із села Кам'янки, що на Тернопільщині.

— А чим займається цей пасічник нині? — подумав я і вирішив поїхати до Кам'янки.

Розшукувати Михайла Васильовича Чубу довго не довелося. У селі він всіма знана і шанована людина, великий любитель бджолярської справи. Розмова з ним принесла мені справді велике задоволення. Михайло Васильович розповів, що пасічництвом почав займатися з п'ятнадцяти років. Якимось привився у їх саду рій. Вдвох з батьком зняли його і започаткували пасіку. Було це в далекому 1927 році.

А в 1932-му в хаті Чубів появився часопис «Український пасічник», позичив Михайло Васильович у знайомих і книжку о. Миколи Михалевича «Пасіка». Вивчав теорію, пов'язував її з практикою. З батьком виготовляли вулики з соломи, які носили назву слов'янські або галицькі, бо набули розповсюдження на Галичині. У таких вуликах бджоли прекрасно зимували, навесні швидко приходили в силу і обходилися досить дешево. Мали Чуби на той час 56 бджолиних родин.

Від улюбленої справи відірвала Михайла Васильовича війна. Зібрав усі числа журналу «Український пасічник», іншу літературу по бджолярству і закопав у надійному місці. А пасіку передав на руки дружині. Знав, що хоч і важко їй буде, але вона заопікується бджолами.

Нелегкими, сповненими смертельних небезпек були фронтові дороги. Але з Божою поміччю пройшов їх благополучно, щасливо повернувся додому. І найперше пішов до заповітного місця, відкопав журнали і книги і береже їх, як реліквію, донині. У наступному році відзначатиме пасічник свій 80-річний ювілей. І ще одна пам'ятна дата чекає його — 60 літ відколи вперше

взяв у руки журнал «Український пасічник», який нині на радість пасічникам відроджений.

На пасіці Михайла Васильовича майже всі вулики українські. Один, солом'яний, виготовлений ним ще в 1935 році, і донині живе в ньому бджолина сім'я. А нещодавно придбав пасічник і вулики Дадана-Блатта.

Поруч з Михайлом Васильовичем на пасіці часто можна побачити і сімнадцятирічного Юрка. Внук наполегливо вчиться у

діда бджолярської справи. І від того радісно стає на душі. Бо нема переводу пасічницькому роду.

Щиро вітаємо Михайла Васильовича з наступним 80-літтям, зичимо міцного здоров'я, успіхів і радості від улюбленої справи.

Б. Рудка.

Тернопільська область.

На фото: М. Чуба з дружиною.

Фото автора.

Цікаво знати

ВІСК

Мистецтво ліплення із бджолиного воску народилося в Італії. У відомому музеї в Лондоні зберігаються десятки воскових фігур видатних діячів літератури і мистецтва, політичних лідерів, у тому числі й М. Горбачова. Музей постійно поповнюється новими фігурами.

Віск входить до складу багатьох лаків, які мають властивість захищати вироби від жуків-шкідників та грибків.

Скрипки Антоніо Страдіварі покриті лаком, виготовленим на основі бджолиного воску із домішкою рослинних смол.

Підраховано, що для одержання кілограма воску бджоли споживають 3—3,5 кілограма меду.

Якщо свіжовідбудований стільник білого кольору із легким кремовим відтінком вміщує 100 процентів чистого воску, то в жовтому його — 75, коричневому — 60, а в темному, який не просвічується — лише 40 процентів.

Питома вага воску при 15° С становить 0,956—0,969 грама. Температура плавлення сягає 62—72° С, а застигає віск при температурі 60—64° С. При 100° С віск втрачає воду, а при 300° С — розкладається.

У хімічному складі воску близько 300 сполук, які відносяться до трьох груп:

вільні жирні кислоти — 13—15 процентів, складні ефіри — 70—75 процентів, граничні вуглеводи — 12—16 процентів.

Бджоли — неперевершені аналітики, вони дуже добре відрізняють натуральний віск від воскоподібних продуктів — церезину, парафіну, озокериту. Спроби замінити бджолиний віск іншими продуктами завжди закінчувались невдачею.

Я. Сидоровський.

СТОЛІТНІЙ ЮВІЛЕЙ М. БОРОВСЬКОГО

Відродження журналу «Український пасічник» збіглось із 100-річчям від дня народження засновника і редактора нашого довоєнного журналу Михайла Боровського. З його іменем тісно пов'язано розвиток бджільництва Західної України у 20—30-х роках.

Народився Михайло Боровський в 1891 році на Закарпатті. Саме там і почалась його праця в бджільництві. Спочатку М. Боровський завідував взірцевою пасікою на 110 бджолородин товариства «Рій» в Ужгороді. Одночасно видавав журнал «Пчолярство» (1925—1926 роки), що виходив в Ужгороді. У 1928 році М. Боровський заснував у Львові журнал «Український пасічник». Він активно займався організаторською роботою, виступав на зборах, з'їздах, бував на різних пасічницьких виставках, що відбувалися в Галичині. Про це свідчать численні замітки і фотографії, розміщені в «УП» різних років. Одночасно з виданням «УП» в 1933 і по 1938 рік виходило «Практичне садівництво» під редакцією М. Боровського. В Подебрадах (Чехословаччина) М. Боровський був доцентом Українського Технічно-Господарського інституту заочного навчання. Саме у цьому інституті в тридцять років навчалось багато молоді із Західної України.

Серед численної літератури, виданої товариством «Сільський господар» у Львові, чимало книг М. Боровського: «Медодайні рослини» (1931 р.), «Плекання добірних маток і раси бджіл» (1932 р.), «Як робити солом'яні вулики» (1932 р.), «Мід як від-

живчий і лічний середник» (1932 р.), «Вентиляція вуликів» (1934 р.), «Вулики і пасічницьке приладдя» (1934 р.) — (сьома лекція заочного курсу УТГІ, Подебради), «Порадник пасічника» (Краків, 1941 рік). Не снилось нашому славному редактору, що його улюблений «УП» оживе і буде продовжувати корисні справи з відродження українського бджільництва. На жаль, у нас нема відомостей, де провів останні роки свого життя М. Боровський. Але будемо сподіватись, що заповнимо цю прогалину, про що розповімо на сторінках нашого відродженого часопису.

Б. РУДКА.
м. Тернопіль.

Фото з архіву автора.

Курчата ... з вулика

Про можливість використання вулика з бджолами під інкубатор стверджується в 7 номері журналу «Агропромисловий комплекс Казахстану» за 1990 рік. З цією метою рамки з бджолами накривають металеві сіткою з дрібними вічками (аби не проникли комахи). Зверху сітки розміщують магазинну надставку, куди в один

ряд укладають до 50 яєць. Зверху їх накривають полотном і подушкою. Бджоли не тільки забезпечують «інкубатор» теплом, але краще від будь-якого автоматичного пристрою регулюють температуру і вологість.

Чи це справді так, хай на практиці перевіряють наші пасічники.

Д. ШЕРЕМЕТА.
м. Броди.

Апітерапія, народна медицина

Бджола — людина — здоров'я

З давніх-давен люди розуміли, що бджоли і більшість рослин взаємозв'язані єдиною ниткою життя. Без невтомної запилювальної роботи медоносних бджіл неможливо уявити собі високий врожай наших садів та городів. А зовсім недавно ми усвідомили, що маленька бджілка — ця тендітна і вразлива істота, здатна підтримувати екологічну рівновагу в природі, а продукти бджолярства успішно протидіють порушенням внутрішньої екології організму людини.

Якщо у далекому минулому люди добували від бджіл тільки мед і віск, то тепер вони добувають і використовують ще чотири: бджолину отруту, прополіс, маточне молочко і квітковий пилок — пергу. Цінні якості і порівняно доступний спосіб добування цих продуктів визначають їх широку популярність і високий попит.

Продукти пасічництва — джерело живої природи, скарби якої при правильному і розумному їх використанні ефективно служать людині як чудові харчові, дієтичні, лікувальні і косметичні засоби.

Практично будь-яке захворювання характеризується самоотруєнням організму, дисфункцією життєвих проявів, зниженням тону фізіологічних систем і порушенням психоемоційного комфорту. Унікальна цінність продуктів бджолярства якраз і полягає в тому, що вони є природними біорегуляторами життєвих процесів, здатними мобілізувати захисні сили організму, привести в дію його аварійні системи і допомогти справитися із захворюванням самостійно. Натуральні медикаменти крилатої аптеки мають незаперечні переваги перед синтетичними лікарськими засобами, оскільки діють м'яко і не дають побічних ефектів. Про це добре знають лікарі — апітерапевти (апітерапія — лікування продуктами бджолярства, апіфітотерапія — те ж із додаванням трав).

Десятки біологічно активних речовин, що містяться у продуктах бджолярства, перебувають в них у збалансованому стані. Ось чому вони здійснюють різнобічний і сприятливий регулюючий вплив на організм людини, що особливо важливо у наш

час екологічної напруги і високих стресових навантажень. Тому пасіка є найкращим природним профілакторієм, не кажучи вже про естетичне задоволення при спілкуванні з бджолами.

Незважаючи на те, що багато біологічно активних продуктів бджолярства (БАПБ) давно використовують у медичній практиці, їх застосування в сучасній медицині часто проводиться емпірично, без достатнього наукового обґрунтування. Як правило, вони використовуються як допоміжні лікувальні засоби лікарями, котрі не спеціалізуються в галузі апітерапії і тому далеко не повністю уявляють собі потенційні можливості БАПБ. Це, без сумніву, знижує їх ефективне застосування, а в окремих випадках приносить не користь, а шкоду.

У зв'язку з тим, що в останній час у нас і за кордоном відкриті нові унікальні властивості ряду БАПБ (бджолина отрута, прополіс, маточне молочко та ін.), інтерес до цих натуральних продуктів різко зріс. Однак їх безсистемне і непродумане використання призводить до суперечливих результатів, що відкриває простір для необґрунтованих надій або, навпаки, надмірного скептицизму. Науково обґрунтоване застосування БАПБ неможливе без комплексної розробки всієї проблеми в цілому, зв'язаної з добуванням сировини, її стандартизацією, розробленням лікарських препаратів та обґрунтування їх застосування при тих чи інших захворюваннях і т. д.

Ми дуже відстаємо від інших країн у використанні БАПБ у медичній практиці, що пояснюється цілим рядом причин. У нас дуже мало спеціалізованих кабінетів апітерапії і кваліфікованих лікарів — апітерапевтів. Немає науково-обґрунтованої технології добування продуктів бджолярства, розвивається кустарщина, що призводить до виробництва неякісної сировини. Відсутні надійні методи контролю якості і стандартизації сировини, мало лікарських препаратів на основі БАПБ. До того ж, розвиткові апітерапії заважають міжвідомчі бар'єри. В країні буквально одиниці спеціалістів, які можуть оцінити всю проблему, починаючи від якісного добування БАПБ до кваліфікованого їх використання з лікувальною метою. Правильне науково обґрунтоване використання унікальних лікувальних (протизапальних, антимікробних, гангліоблокуючих, антитромбозних, радіозахисних, адаптогенних та інших властивостей БАПБ) допомагає позбутися широкого кола гострих і хронічних захворювань, що вже апробовано в клініці (різноманітні простудні, ревматичні і шкірні захворювання, хвороби периферійної нервової системи і суглобів — неврити, невралгії, невроміозити, артрити та інші,

гіпертонічна хвороба, опікова хвороба, розлади шлунково-кишкового тракту, хвороби печінки і жовчних шляхів, різноманітні захворювання, зв'язані з порушенням обміну речовин, зокрема в людей похилого віку, безсоння, перевтома, викликані стресовими навантаженнями, неврози та ін.). Крім того, досить перспективним є використання продуктів бджолярства у дієтології.

Продукти пасічництва є могутнім засобом профілактики, що сприятливо впливає на збереження доброго здоров'я, високої працездатності та активного довголіття. Для запобігання передчасного старіння продукти бджолярства не мають собі рівних. Завжди потрібно пам'ятати, що «фунт профілактики дорожчий, ніж пуд лікування» (І. Павлов).

Добре відомо, що збалансоване харчування — це основа здоров'я. Продукти пасічництва (мед, пилок-перга, маточне молочко, прополіс) є концентрованими природними джерелами вітамінів, мікроелементів, незамінних амінокислот, ферментів та інших необхідних організмові речовин, вони відіграють неocenimu роль у збалансованому харчуванні людини, особливо дітей. Наприклад, заміна цукру в раціоні сприятливо впливає на формування організму, що розвивається.

Бджоли є не тільки крилатими кулінарами і фармацевтами. Вони дають людям прекрасні натуральні гігієнічні і косметичні засоби, які здатні зберігати природну красу людського тіла. Без продуктів бджолярства неможливо уявити собі сучасну косметику.

Для координації науково-виробничих робіт у галузі бджільництва та апітерапії в країні при Державному комітеті СРСР по науці і техніці створено спеціальну наукову раду і фонд сприяння розвитку цієї важливої галузі агропромислового комплексу. У різних регіонах країни радою з бджолярства та апітерапії організовані акціонерні науково-виробничі об'єднання, апіфітоцентри, апітерапевтичні кабінети, які намагаються здійснювати виробництво, переробку та використання натуральних продуктів бджолярства на суворо науковій основі. З великим успіхом на Україні, зокрема у Дніпропетровську, працює акціонерне об'єднання «Цветень». У Львові з ініціативи кандидата медичних наук А. Й. Лабінського створено об'єднання апітерапевтів, яке ставить перед собою завдання пропаганди ідей апітерапії, підготовки лікарів-апітерапевтів для західного регіону України, виробництва високоякісних лікарських і профілактичних препаратів на основі продуктів бджолярства й організацію мережі апітерапевтичних ка-

бінетів. Базовий кабінет апіфітотерапії вже успішно працює завдяки зусиллям лікаря-апітерапевта І. Й. Пилипчука.

Наукова рада з бджолярства та апітерапії при ДКНТ СРСР готова надати лікарям-апітерапевтам науково-методичну та іншу допомогу. В травні цього року при асоціації апітерапевтів відкрито школу для лікарів апі-, фіто-, рефлексотерапевтів. З 27 травня по 17 червня відбувся перший випуск школи.

З жовтня цього року школа продовжила свою роботу.

Б. М. Орлов,

заступник голови наукової ради з бджільництва й апітерапії ДКНТ СРСР, директор Апіцентру (м. Нижній Новгород), професор.

Як я став пасічником

Кожен, хто хоч раз переніс приступ радикуліту, знає, наскільки це неприємна річ. Мені ж довелося перенести не один такий приступ, не раз побувати в руках хірурга, який робив блокаду. І, мабуть, ще довелося б не раз згинатися у три погібелі, витримуючи страшні болі у попереку, якби не мудра порада одного мого хорошого приятеля.

— Досить тобі поневірятися по лікарнях. Придбай собі бджіл, і вони вилікують тебе краще від будь-якого лікаря.

— А що ж я з ними маю робити? — запитую.

— Не турбуйся. Бджілки самі дадуть собі з тобою раду, — і хитро посміхнувся.

Прислухався я до поради приятеля. Купив вулика з бджолою сім'єю, а потім ще два. Перший рік викачав 8 кілограмів меду. Якось через мою недбалість бджілки добряче пожалили мене, потім ще раз. Та так, що й на роботу піти не міг. Оце була справжня «блокада». І, як виявилось пізніше, остання. Бо вже з 1968 року (а бджільництвом займаюся з 1965-го) я забув, що таке радикуліт.

Зараз мені 75 років. Утримую 35—40 бджолосімей. І так полюбив цю справу, що не мислю себе без неї. Вивожу бджілок у ліс і кожного року маю непоганий прибуток. Охоче допомагаю тим, хто теж має бажання стати пасічником. Радий, що відродився журнал «Український пасічник», прочитав я його, як кажуть, від «а» до «я». Бо хоч і маю чималий стаж пасічництва, але виникає багато запитань щодо догляду за бджолами. Дивна і прекрасна це комаха. Думаю, що журнал наш стане добрим порадиником і для досвідчених, і для молодих пасічників.

Гонорар прошу перерахувати журналу «Український пасічник».

В. Бабенко.

м. Івано-Франківськ.

Всеукраїнський фестиваль сучасної пісні та популярної музики «Червона рута» у Запоріжжі викликав чималий інтерес. Адже тут брали участь популярні виконавці сучасної української пісні, лауреати «Червоної рuti-89» у Чернівцях В. Жданкін, А. Панчишин, В. Морозов, М. Буряка, А. Миколайчук, групи «Брати Гадюкіни», «Сестричка Віка», «Млин» та інші.

Запоріжці щиро вітали виступи фольклорних колективів, серед яких було немало пасічників. Фестиваль «Червона рута-91» став святом національного, духовного і державного відродження.

**Фото і текст
Я. Гулкевича.**

Хвороби і шкіднику

ЗБЕРЕГТИ БРАЖНИКА

Уявіть собі картину: ввечері залетів на світло до вашої кімнати великий чудернацький метелик з малюнком черепа і кісток на спині. Якою буде ваша реакція? Безсумнівно, знищити. Те ж саме зробить пасічник, побачивши метелика, який ще до того й пищить, у вулику. А ось діди і прадіди наші за давніх часів так не чинили.

Бражник «мертва голова» — один з найбільших наших нічних метеликів. Свою наукову латинську назву одержав від древньогрецької богині Атропос, однієї з трьох мойр — дочок богині ночі. За давніми легендами, Атропос переривала нитку життя, після чого наставала смерть. Отже, вже елліни помітили малюнок у вигляді черепа і схрещених під ним двох кісток і по-своєму тлумачили його.

У різних стадіях розвитку від яєчка до лялечки «мертва голова» живе від 8-ми місяців до року. А дорослою лише від двох тижнів до місяця. Харчується нектаром квітів, соком дерев, інколи проникає до вуликів, але там великої шкоди не завдає. Бджоли не кусають цього метелика і не виганяють його зі своєї хатки. Досвідчені пасічники помітили це. Вони теж не знищують бражника, але сам факт його наявності у вулику беруть до уваги. Це сигнал, що вулик треба почистити, а родину підготувати на зиму.

Живе «мертва голова» здебільшого на пасльонових: картоплі, пасльоні, перці, томатах. Здавалося б, що його гусінь нищить рослини. Але дорослий метелик приносить користь: збираючи нектар, він запилює томати і перець, духмяний тютюн, петунію, сприяє підвищенню врожайності. Своїм тоненьким хоботком бражники здатні проникати в довгий вінчик квітки на льоту. Іншим метеликам таке не до снаги. До речі,

пахощі петунії чи духмяного тютюну ніколи не викликають алергії, зменшують або й зовсім виліковують приступи астми.

В Японії, неподалік від Токіо, існує зоопарк живих метеликів. Вчені, що там працюють, прийшли до висновку: речовини, які містяться в гусені «мертвої голови», мають дуже велику протипухлинну дію. Йдеться навіть про штучне вирощування метеликів.

А чи не конкурує «мертва голова» з бджолами, збираючи нектар? Ні, бо метелик бере його небагато і, як правило, ввечері. Бджоли ж роблять свою справу вранці і вдень.

Ще одна цікава властивість цього метелика досі не розгадана — дорослий бражник і його гусінь здатні подавати звуки. Причому дорослі та малеча — різні. Про що вони «балакають»?

На жаль, бражник «мертва голова», як і більшість українських бражників, стоїть перед загрозою знищення, він вже занесений до Червоної Книги. Це — результат бездумного використання отрутохімікатів. А зберегти бражників дуже важливо. Тож не знищуймо цього красивого метелика. Він великий, але беззахисний і цілком залежить від ласки людської.

А. ПАСТЕРНАК,
лікар-природознавець.
м. Київ

З клартаном на кліща

Захворювання сімей бджіл на кліща «вароа», який призводить до великих збитків, змушує пасічників всього світу шукати ефективних засобів для його знищення. Способи, якими користується український пасічник, дуже трудомісткі, токсичні та шкідливі як людині, так і бджолі. Українські вчені в

галузі боротьби з кліщем практично топчуться на місці. На щастя, пасічникам вдається знаходити ліки проти паразита.

Польські колеги понад два роки застосовують в боротьбі з кліщем іспано-французький препарат клартан, який в цих країнах застосовується в першу чергу для знищення шкідливих комах у садівництві та городництві. Виробник препарату гарантує, що він є нешкідливий для бджіл. Засіб має сертифікат французького міністерства сільського господарства.

Клартан — це рідина, в якій активним складником є флувалінат. Саме він застосовується для виробництва американських листівок типу Апістон (для боротьби з кліщем). Польські пасічники, які застосовують клартан, кажуть, що це чудові ліки, що вони дуже прості в застосуванні та довго діють. На одну сім'ю, що обсягає більше десяти рамок, треба підвішувати між рамками спереду і в кінці дві дерев'яні листівки товщиною 2 міліметри, шириною 2 сантиметри і 18 сантиметрів завдовжки. Листівки роблять з дерева тополі або липи (м'якого і без живиці). Перед тим, як помістити листівки в сім'ю бджіл, їх вимочують протягом доби в однопроцентному розчині клартану з водою. Листівка повинна бути просякнута розчином наскрізь, бо це має важливе значення на час дії засобу флувалінату. Пасічники Австрії твердять, що 4-процентний розчин клартану в листівці діє протягом двох років. Дуже шкода, що ні польські, ні українські вчені, які займаються розробкою ліків для боротьби з кліщем, не застосовують засіб, в якому діючим складником є флувалінат. Тому практики на свій страх і ризик змушені відпрацьовувати методику його застосування. Польським колегам вдалося, як бачимо, ефективно застосувати вказаний засіб.

Перебуваючи взимку 1991 року у знайомого пасічника в Польщі (пан Щирба з Ключборка), я отримав від нього в дарунок листівки з клартаном. Навесні, після обльоту, помістив їх в трьох бджолородинах (по одній) між третьою та четвертою рамками ззаду. Як показали спостереження, найбільше осипання кліща було протягом перших

п'яти днів. Подальших осипань кліща практично не виявляв і на бджолах теж його не помітив. Ціле літо сім'ї розвивалися добре і без кліща.

Інструкція рекомендує розміщувати листівки в гнізді бджолосім'ї перед взятком або після нього на час від 15 до 21 дня. При цьому виробник листівок гарантує знищення кліща на 99 процентів за умови, що повсюдно буде застосовуватися таке лікування бджіл від шкідника.

Досвід польських пасічників свідчить, що самостійно виготовляти препарат недоцільно, краще це робити у спеціальних лабораторіях.

М. Рудковський,
кор. «Українського пасічника».

Музейна експозиція розповідає...

Пасічництву як традиційному заняттю населення, засобам його ведення приділено немало увагу у багатьох музеях світу. Цікаві експозиції зібрані в музеї народного побуту Литви, латвійському етнографічному музеї-сконсені. В Україні великі колекції вуликів зібрано в секторі «Полісся» музею народної архітектури і побуту неподалік від Києва, в Переяслав-Хмельницькому музеї народної архітектури і побуту. До речі, тут експонується садиба пасічника, що вважається окремим музеєм бджільництва. Понад два десятки різних вуликів (довбаних, сапеткових, виплетених з лози, соломи, рогози) каркасно-зрубної конструкції є у Львівському музеї народної архітектури та побуту. Особливо виділяються серед них два вулики — макети пам'яток народної архітектури XVII—XVIII століть — церкви і дзвіниці у селі Со-

кирниці Хустського району на Закарпатті. Виготовив їх місцевий тесля В. Л. Петер.

Церква належить до типових споруд в рівнинних районах Закарпаття. Макет її складається з двох зрубів з дощечок, покритий він гонтом. До загального п'ятистінного зрубу нави і бабинця прилягає прямокутний у плані вівтар, що перекритий окремим дашком. Споруда нави і бабинця має двоярусну конструкцію. Перший поверх виділяється від другого піддашком з трьох боків. Другий ярус, який є дещо вужчим, прикривається стрімким чотирисхилим дашком. Над бабинцем піднімається вежа, що завершена пірамідальним дашком, над яким є високий шпиль з хрестом.

Вулик-дзвін має квадратну двоверхову конструкцію, що перекрита шатровим дахом.

Бджільництво на Україні відоме з давніх-давен. Ще за часів Київської Русі в лісах відшукували дерева з дуплами, в яких були бджоли. Той, хто знаходив дупло з бджолами, ставив свій знак. Такі дерева називали бортними.

У другій половині XIV століття для принадування бджіл почали застосовувати спеціально видовбані колоди-дуплянки. Спочатку їх підвішували високо на деревах, а пізніше почали встановлювати на лісових галявинах, які спеціально вирубували. Колись казали «посікли», а тому галявини з вуликами-дуплянками називали пасіками.

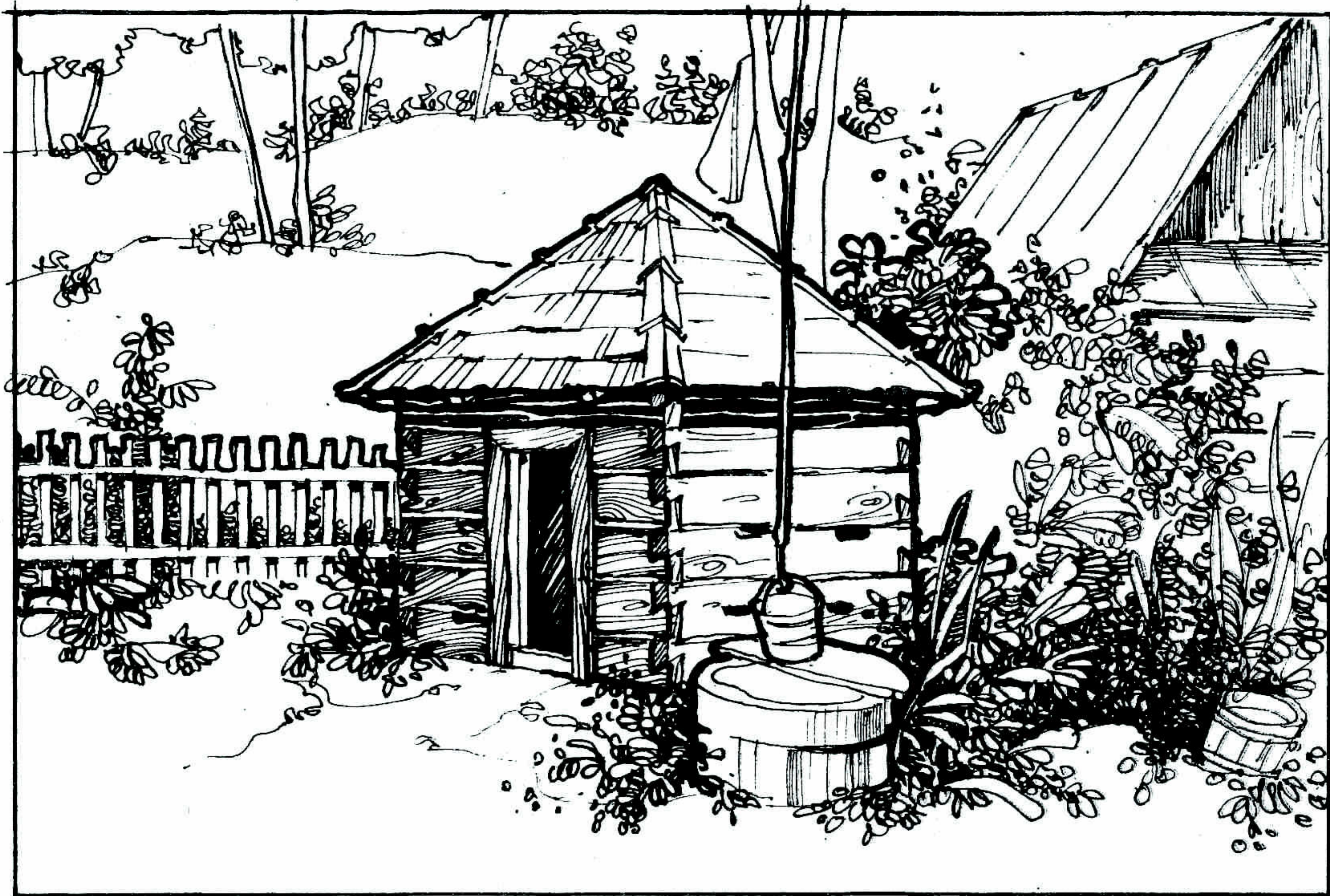
Два вулики-колоди описаного типу з села Дроздинь Рокитнівського району Рівненської області експонується у Львівському музеї просто неба. Тут же у секторі «Бойківщина» розміщена пасіка 1920 року з села Кузьминець Рож-

нятівського району Івано-Франківської області. Вона являє собою чотирикутний зруб-огорожу із смерекових кругляків. Стіни її перекриті односхилим дашком. Всередині утвореного таким способом дворики встановлювали вулики. В експозиції всі вони каркасної

конструкції, належать до рамкового типу. Основне призначення споруди — захист вуликів від ведмедів, вітрів і снігів.

Є в музеї також пасіка із села Замагорів Верховинського району Івано-Франківської області. Це невелика

Малюнки
Марії БАГНЮК

СТОРІНКИ МИНУЛОГО

будівля, в якій вулики захищені від снігових заметів і ведмедів. Споруда має зрубно-каркасну конструкцію. Оригінальним є її перекриття: зверху в даху зроблено виріз для вильоту бджіл. Вулики встановлюються вздовж стін.

У садибі з села Брід Іршавського району Закарпатської області, що експонується в секторі «Рівнинне Закарпаття», можна оглянути бджільник, який розміщений в окремій будівлі із виходом у торцевій стіні. Вулики, встановлені при двох зрубних стінах, обмазані глиною. Фасад має стінку, виплетену знизу пруттям, а зверху є отвір для вильоту бджіл.

На Галичині, зокрема Львівщині, у 20—30-х роках виробництву меду приділялося багато уваги, широко пропитувались раціональні методи утримання бджіл. Окремі пасічники запроваджували в себе багато нового. Наприклад, Г. І. Федішин з села Мала Горожанка збудував у тридцяті роки будиночок-пасіку, в якому утримував бджоли круглий рік. Будинок має в плані шестикутник. Зруб складений з дубових дощок, стіни високі. Вулики в ньому встановлювали у два поверхи. Для вильоту бджіл у кожній стіні є по чотири отвори.

У Львівському музеї народної архітектури і побуту є цікаві пам'ятки пасіництва. Хотілося б, звичайно, щоб пасіки «діяли». Спроби оживити їх були. Але багато бджолиних родин загинуло від кліща. Тепер у музеї нема ентузіаста, який би взявся за цю справу. А може, така людина знайдеться поза музеєм? Ми були б дуже раді.

А. ДАНИЛЮК,
працівник Львівського музею
народної архітектури і побуту.

ВІД РЕДАКЦІЇ:

Шановні читачі «Українського пасічника», просимо надсилати із свого краю малюнки і фотографії музейних експозицій, присвячених бджільництву, або нині діючих оригінальних конструкцій вуликів.

...Теплими липневими ночами навантажені вуликами вози котились шляхами Поділля, яке здавна славилось ланами гречки.

Звідкіля став відомим селянину прогресивний метод бджільництва — кочування? Адже довгий час галичани були ніби відрізані від навколишнього світу. Навіть з винаходом у 1814 році рамкового вулика українським бджолярем Петром Прокоповичем, а у 1865 році — медогонки чеським пасічником Францом Грушкою, ці здобутки обходили стороною західноукраїнські землі. Його поступ стримувала відсутність літератури з бджільництва. Щоправда, місцева інтелігенція черпала відомості з німецьких та польських книжок. А малоосвічений селянин, як і 100 років тому, держав бджіл у дуплянках.

Революція 1848 року дала поштовх піднесенню культурного життя в Галичині, що вплинуло й на вузьку галузь сільського господарства — бджільництво. У 1877 році товариством «Просвіта» накладом Тернопільської філії видана перша в Галичині книжка «Пасіка» українською мовою. Її автором був Микола Михалевич з Рамушівець на Чортківщині. Книжка написана на основі спостережень та записів, які автор вів на пасіці, а видана за порадою викладача Тернопільської учительської семінарії Олександра Барвінського, що відвідав пасіку Микола Михалевича в Чернеліві-Руськім. Книжка завоювала популярність і довгий час була настільним підручником бджоляра, видержала п'ять видань з великим на той час тиражем — 20 тисяч примірників.

Минуло кілька десятиріч. Книжка, яка давала початкові знання, вже не могла задовольнити підвищені вимоги. Потрібна була література для глибшого вивчення життя і біології бджіл, нових методів господарювання.

Така книжка була написана і видана у Тернополі в 1913 році подільським знавцем бджільництва Василем Пилипчуком. Називалась вона «Практичний підручник пасіництва». Імена В. Пилипчука та М. Михалевича пов'язані також з заснуванням «Краєвого товариства пасічників в Тернополі».

1909 року в Стрию відбулась перша загальногалицька виставка сільського господарства та художніх промислів. В цей час тут відбувся і з'їзд бджільників, на якому постановили заснувати пасічницьке товариство. Крайове товариство «Сільський господар» вирішило скликати для цього ширші збори 8 грудня 1909 року у Львові. Але через ряд причин обмежились лише заснуванням пасічницької секції при товаристві. Та думки про окрему власну організацію бджільники не залишали. «Краєве товариство українських пасічників в Тернополі» було зареєстровано 18 квітня 1913 року. Протягом лише цього року його членами стали близько 1000 пасічників Тернопільщини. У § 3 статуту товариства говорилось: «Ціль товариства — дбати про розвиток бджільництва, в тому числі за допомогою практичних демонстрацій, курсів та мандрівних вчителів, організація шкіл по бджільництву та утримання бібліотеки і музею товариства». З початком наступного року товариство почало видавати часопис «Український пасічник». Редагування було довірено В. Пилипчуку, який проживав поблизу Тернополя, а допомагав йому Григорій Метельський — вчитель з Гаїв-Залозецьких. Як пізніше згадував В. Пилипчук, найбільшою журбою було, чи буде кому читати і дописувати. Але, як виявилось потім, з початком першої світової війни, коли часопис на восьмому номері перестав існувати, матеріалу залишилось стільки, що його неможливо було б використати до кінця року.

Війна завдала великих втрат бджільництву. Потрібно було багато років праці, щоб цю руїну виправити. Користуючись нагодою, звертаюсь до читачів з проханням допомогти мені придбати часопис «Український пасічник» за 1914 рік та іншу літературу з бджільництва.

Пишіть на адресу: Львівська область, місто Новий Роздол, проспект Жовтневий 15, кв. 24, Михайлишину Степану Васильовичу.

ВЕСЕЛИЙ ВУЛИК НУ І РІЙ!

(Бувальщина)

Як у нас часто буває, тільки-но вивіяв майовий мед, як засльотилося... Тиждень дощі, другий... Почав бджілок своїх цукровим сиропом підтримувати. Вигодував цілий мішок цукру. А стояв він у повітці, вологи набрав. Взяв той мішок, намочив його добре і закинув на тин. Мої бджілки геть обсіли його, висмоктують солодощі... Аж тут надійшов недалекий сусід. Пасічникував він вже років п'ять. А скупий був, аж дивно, бо таких серед пасічників одиниці.

— Дай Боже, сусіде!

— Допомагай, Господи,— відповідаю.

— А що такі стурбовані?

Мовчу. Дивлюся на мішок з бджолами.

— Ти диви,— аж рота роззявив сусід,— рій куди сів. На мішок. Ще такого не бачив.

— Та що з того,— відповідаю.— Не маю для нього місця.

— Але і хороший рій, великий. Вулик якраз для нього маю,— мовить сусід, а очі вже аж горять.

— Хочете купити?

— Та купив би, якби ви за ціною не стояли.

Щоб не розсміятися (бо годі стриматися) пропоную:

— Пляшку пива і... — забирайте роя.

Сусід не змусив вдруге повторювати...

Через хвилин десять був він вже з роївницею на обійсті. Але спочатку завбачливо

подав пляшку. Мовляв, щоб розквитатись. Легенько зняв мішок і різким рухом вирішив струсити бджіл у роївницю. Та тільки він тріпнув мішком, як хмара бджіл піднялася в повітря.

— Що за мара? — дивувався сусід. — Ні одна бджола не впала у роївницю, ще такого не бачив...

П'ю пиво і сміюся, аж в грудях коле.

— Не хоче рій за таку ціну йти до вас, сусіде.

— Піде, а куди дінеться, — вішаючи мішок на тин, мовив той.

Не минуло і п'ять хвилин, як бджоли знову обліпили мішок.

— Тепер, сусідо, різко у роївницю. Ра-а-аз!!!

Знову бджоли знялися у повітря. А дно роївниці чисте. Чухає потилицю невдаха, розгублено дивиться на мішок і не знає, що робити. Хвилинку подумав. Знову закинув мішок на тин. А згодом:

— Знаєте, візьму я, певно, роя разом з мішком додому. Засуну у вулик, нехай бджоли просто на соти перелазять.

— Ой, сусідоньку мій, — сміюся, аж слези течуть, — добродію шановний, придивіться ліпше до того роя, та дайте спокій бджолам.

Кілька хвилин тривало заціпеніння.

— Ну і рій! — вигукнув він і теж зайшовся сміхом.

Й. ЖОВНІРОВИЧ.
Пустомитівський район
Львівської області.

Був би тільки хазяїн

Прийшла до однієї жінки подруга в гості. Справа була якраз на Спаса, в день, коли за традицією пасічники і всі, хто має в себе мед, самі ласують й інших ним пригощають. Господиня дому і собі вирішила пригостити свою гостю медом, бо її чоловік розумівся на тому, як доглядати бджоли, і мед свій був. Сидять, смакують.

Гостя і каже:

— Добре діло, коли в господі хазяїн є, він всьому лад дасть. Якби мій був таким, то і в нас уже давно був би свій мед.

— А що, мабуть рій прилетів. Якщо так, то йому треба вміти лад дати. А зробити це вже треба було б, пора не жде.

— Та в нас на горищі давно бджоли живуть, майже ціле літо. Біля димаря таке гніздо змайстрували! Як відро завбільшки. Скільки не кажу своєму, щоб узяв десь вулика, посадив їх туди, відніс в садок. Вже б і ми їли свій мед. А він тільки якось так загадково всміхається, рукою махне та й по всьому. А бджілки, я вам скажу, такі ж гарні, тоненькі, довгастенькі, жовті-жовті з чорненькими перетинками. Та працюваті такі, що й не скажіть. Якби ж тільки хазяїн був.

Господиня дому теж тільки загадково посміхнулася.

О. СЕНЧУК,
пасічник. м. Полтава

Як дід з бабою бджіл ловили

Кожен пасічник знає, що коли перевозиш бджіл з одного місця на інше, то май за правило ставити пасіку не ближче як за три кілометри від попередньої стоянки. Один мій добрий знайомий поставив вулики на соняшникових полях колгоспу ім. Калініна Березівського району Одеської області. А коли соняшник відцвів, то перевіз на пізніші посіви цієї культури. Та забув, яку роль відіграє віддаль.

Другого дня бджоли полетіли за нектаром на звичне місце, а вуликів там не виявилось. От вони і почали чіплятися до соняшників, наче рої. Це запримітив чоловік, що возив воду до комбайнів.

— Ти ба, рій на соняшниках, — здивувався водовоз. — А чому б не забрати його собі. Швиденько відвіз комбайнерам воду і подався в село. Позичив у когось старенький вулик, посадив на воза дружину і подалися до соняшників бджіл ловити.

— Заведемо тепер власну пасіку, — задоволено говорив водовоз дружині.

Пострушувати бджіл у вулик було справою нескладною, бо висіли вони на соняшнику тихо і мирно. Задоволені дід з бабою поклали вулика на воза і поїхали додому. Дув зустрічний вітерець, кінський піт, видати, роздражнив бджіл, і вони почали вилітати з вулика, жалити коней. Ті рвонули так, що і вулик, і баба злетіли з воза, а дід опинився у купі соломи неподалік від комбайнів. Ох, і була ж потіха хлопцям! А дідові з бабою виявилось непереливки. Обоє колгоспний водій відвіз у медпункт. Ось що значить ловити бджіл, не знаючи у чому справа.

С. Дорогань.
Одеська область.

Офірували на часопис «УКРАЇНСЬКИЙ ПАСІЧНИК»*

ПУСТОМИТІВСЬКЕ РАЙОННЕ ТОВАРИСТВО ПАСІЧНИКІВ

Львівська область

Набит Д. Д.	— 5 крб.	Дуфанець С. Ф.	— 10 крб.
Бугай С. І.	— 5 крб.	Набит Д. Д.	— 15 крб.
Світий В. О.	— 5 крб.	Бугай С. І.	— 10 крб.
Бегей Б. С.	— 5 крб.	Яріш Р. С.	— 10 крб.
Стецик Б. Я.	— 5 крб.	Голдун В. М.	— 10 крб.
Янковський С. М.	— 5 крб.	Буваник Е. М.	— 10 крб.
Федецький М. В.	— 25 крб.	Алексеєнко А. О.	— 10 крб.
Осташевський В. Р.	— 25 крб.	Благуа О. П.	— 10 крб.
Макар Ф. З.	— 10 крб.	Венгрин В. П.	— 10 крб.
Лешко М. О.	— 10 крб.	Пришляк М. І.	— 10 крб.
Жовнірович Й. П.	— 14 крб.	Мричко Р. С.	— 10 крб.
Дідович С. В.	— 10 крб.	Сколух З. С.	— 5 крб.
Горошко П. І.	— 10 крб.	Книш І. С.	— 20 крб.
Роман Я. П.	— 10 крб.	Кордюк К. С.	— 10 крб.
Бугель Г. М.	— 10 крб.	Лемішко Б. Б.	— 20 крб.
Христина О. В.	— 25 крб.	Олійник Т. І.	— 10 крб.
Барецький М. Й.	— 10 крб.	Лозинський Ю. Р.	— 10 крб.
Круліковський М. І.	— 5 крб.	Петрух В. Д.	— 10 крб.
Кашицький В. М.	— 3 крб.	Петречко Й. П.	— 25 крб.
Кузь М. Г.	— 10 крб.	Жезло М. І.	— 25 крб.
Списак Д. П.	— 10 крб.	Чала Д. Ю.	— 5 крб.
Вуйцик М. О.	— 10 крб.	Гнаткевич С. І.	— 5 крб.
Мота Р. Е.	— 10 крб.	Крет В. М.	— 10 крб.
Витрикуш М. С.	— 9 крб.	Чемерис В. І.	— 10 крб.
Гаврилів В. І.	— 10 крб.	Тибінка Б. Д.	— 25 крб.
Угрин Й. І.	— 12 крб.	Яцуха І. Ф.	— 10 крб.
Кізло І. Б.	— 10 крб.	Новосад Р. С.	— 5 крб.
Кусмина А. О.	— 10 крб.	Рсітец П. І.	— 10 крб.
Солдан Я. Р.	— 10 крб.	Бобик І. С.	— 50 крб.
Климкович І. С.	— 5 крб.	Бележинський М. В.	— 10 крб.
Редько А. В.	— 10 крб.	Коваль В. Г.	— 10 крб.
Борович М. В.	— 5 крб.	Муштук П. О.	— 5 крб.
Ковалишин І. А.	— 10 крб.	Нирко Я. В.	— 10 крб.
Вороновський І. І.	— 5 крб.	Баб'як Я. А.	— 10 крб.
Бандуровський В. І.	— 5 крб.	Кордюк М. М.	— 10 крб.
Трухан М. І.	— 5 крб.	Пташник М. М.	— 10 крб.
Бачина В. С.	— 5 крб.	Фітьо Л. М.	— 10 крб.
Іванчук І. Г.	— 5 крб.	Грабовецький Я. П.	— 10 крб.
Пугач М. І.	— 20 крб.	Короляк В. І.	— 10 крб.
Ковальчук А. Т.	— 10 крб.	Соха І. М.	— 15 крб.
Осташевський М. Д.	— 50 крб.	Подібко І. І.	— 10 крб.
Осташевський Д. М.	— 5 крб.	Стець Б. П.	— 10 крб.
Заганяч С. І.	— 10 крб.	Боднар К. М.	— 10 крб.
Добрянська Л. Я.	— 25 крб.	Гінда Е. М.	— 5 крб.
Бутрин І. П.	— 10 крб.	Ісманецький Ю. В.	— 5 крб.
		Фірак В. Я.	— 5 крб.
		Чичкевич М. М.	— 5 крб.

* Списки офіродавців публікуються у порядку надходження пожертвувань.

Уточнюємо

У примітці «Від редакції (до статті Я. Баціца «Від чого гинуть пасіки», № 1) говориться про неякісне виготовлення у Стрию вуликів Роже Делона. Уточнюємо, що ці вулики виготовляє Стрийський вагоноремонтний завод (ВРЗ).

УКРАЇНСЬКИЙ ПАСІЧНИК

6'91

Щомісячний науково-виробничий, інформаційний масовий галузевий орган Української Спілки Пасічників і Українського науково-дослідного і технологічного інституту бджільництва.

Відроджений у травні 1991 року.

Головний редактор
М. Д. Осташевський.

Редакційна колегія:

І. Г. Багрій — завідувачий відділом УНДТІ бджільництва.

Л. І. Боднарчук — директор Українського науково-дослідного і технологічного інституту бджільництва.

В. М. Болкот — член Ради Української Спілки Пасічників.

С. Ф. Вербопецький — член Ради Української Спілки Пасічників.

В. А. Гайдар — завідувачий відділом УНДТІ бджільництва.

В. Я. Горчин — заступник голови Ради Української Спілки Пасічників.

І. К. Давиденко — завідувачий відділом УНДТІ бджільництва.

М. П. Дейнека — член Ради Української Спілки Пасічників, пасічник-аматор.

О. Г. Довгалюк — голова ради Львівського обласного товариства пасічників-аматорів.

В. П. Пилипенко — працівник УНДТІ бджільництва.

В. П. Поліщук — завідувачий кафедрою технології виробництва бджолопродукції Академії наук сільського господарства України.

Б. В. Рудка — член Тернопільського міського товариства бджолярів-аматорів.

М. А. Рудковський — член Ради Української Спілки Пасічників, пасічник-аматор.

М. П. Сегін — начальник управління сільського господарства і продовольства Львівського облвиконкому.

Я. А. Сидоровський — директор ВО «Львів-бджолопром».

М. М. Фенчак — заступник головного редактора.

І. М. Шеленгович — відповідальний секретар.

І. В. Шподарунок — старший зоотехнік Тернопільської бджолоконтори, голова Бучацького районного товариства пасічників-аматорів.

Коректор Л. М. Корінченко.

Літературний редактор О. Г. Царинник.

Художній редактор Я. О. Лозинська.

Технічний редактор С. П. Занько.

ЗМІСТ

Л. Корінченко. Не зрадьмо своєї долі	1
Проект. Закон Української держави про охорону бджільництва	2
П. Возняк. Продовжуємо розмову про вулик	7
І. Брик. Таке не забудеш	9
А. Годів. Спосіб виправити сім'ю-трутівку	9
В. Броварський. Розміщення та міграція сперми різних трутнів в яйцєводах бджоломатки	10
Я. Бучко. Об'єднані бджолосім'ї	11
В. Бабенко. Поради початківцям	12
М. Шевченко. Чи можна замінити матку, коли бджолосім'ї в ройовому стані	12
Пасіка замість ракет. Реклама	13
Я. Гулкевич. Фоторепортаж	14
Т. Юрченко. Свідоцтво школи. П. Прокоповича	15
Я. Бучко, М. Рудковський. Що нового у надвірнських пасічників	16
Я. Гулкевич. Неподалік села	17
О. Юрчук. Благословенна доля пасічника	18
Б. Рудка. 60 років з «Українським пасічником»	19
Столітній ювілей М. Боровського	21
Б. Орлов. Бджола-людина-здоров'я	22
В. Бабенко. Як я став пасічником	23
А. Пастернак. Зберегти бджолиника	25
М. Рудковський. З клартаном на кліща	25
А. Данилюк. Музейна експозиція	26
Сторінки минулого	29
Веселий вулик	30

«Український пчеловод» (на українському мові).
Ежемесячний журнал Украинского Союза Пчеловодов.
Издається з мая 1991 года. № 6. Ноябрь, 1991 г., г. Львов.

Здано до набору 15.10.91. Підписано до друку 6.11.91. Формат 70×100¹/₁₆. Друк офсетний. Папір друкарський № 2. Умовн. друк. арк. 2,6. Умовн. кр.-відб. 3,35. Обл. видавн. арк. 3,92. Тираж 20 000 прим. Замовлення 1497-1. Ціна 2 крб. 80 к.

Передплатний індекс 74509.

Адреса редакції:
МСП 290601, Львів, 700-річчя Львова, 63, к. 211.

Львівська книжкова фабрика «Атлас».
290005, Львів, Зелена, 20.

Ціна 2 крб. 80 к.

ISSN 0869—2378. Український пастилик. 1991. № 1. 1—32.

